

**UNIVERZITET U SARAJEVU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET**

**MONAŠTVO I ASKEZA SVETOG JERONIMA
ZAVRŠNI RAD**

Mentor: Doc. Dr. Josip Knežević

Student: Darko Endrich

Sarajevo, rujan, 2022.

SAŽETAK

Tema završnog rada: Monaštvo i askeza svetog Jeronima

Sveti Jeronim je rođen u Stridonu 340. godine, početnu naobrazbu započinje u rodnom mjestu a kasnije će svoje spoznaje usavršiti u Rimu i Betlehemu. Lokalizacija rodno mu Stridona sa sigurnošću se ne može utvrditi, stoga se prihvaćaju četiri teorije: panonska, istarska, dalmatinska i neutralna. Kao mladić u susretu s monasima u Rimu, počinje se radati njegova želja za monaškim životom i askezom. Odlazeći na Istok u potrazi za savršenijim životom Jeronim stječe nova duhovna poznanstva. Ostatak će povezan sa biskupima, svetim monasima i pobožnim kršćanima koji će ga pratiti do kraja njegova života. Papa Damaz 380. godine povjerava Jeronimu prijevod Svetog pisma koji će se nazvati *Vulgata*. Po *Vulgati* će Jeronim ostati najviše zapažen u Crkvi. Kao veliki zaljubljenik u književna djela, filozofiju i teologiju, i sam će ostaviti Crkvi bogatu ostavštinu kroz pisana djela koja i danas odišu Jeronimovim duhom. Srž rada je monaštvo i askeza svetog Jeronima. Prihvaćajući monaški život u Akvileji i svećeničko ređenje u Antiohiji, Jeronim okuplja oko sebe druge monahe i monahinje kojima je bio duhovni otac. Već su ga za života ljudi smatrali svecem i tražili od njega duhovnu utjehu. U Betlehemu će biti Jeronimov monaški život na vrhuncu gdje će sa ostalim monasima raditi na prijevodima, komentarima i pismima duhovnog sadržaja. Tako će ga pohoditi i smrt 30. 9. 420. godine.

Ključne riječi: sveti Jeronim, monaštvo, askeza, Stridon, Betlehem, Antiohija, Akvileja, *Vulgata*, pokora, samostan

SUMMARY

Theme of final work: Monasticism and asceticism of saint Jerome

St. Jerome was born in Stridon in 340. He began his education in his hometown, later he perfected his knowledge in Rome and Bethlehem. The location of his native Stridon cannot be determined with certainty, therefore four theories are accepted: Pannonian, Istrian, Dalmatian and neutral. As a young man meeting monks in Rome, his desire for monastic life and asceticism began to emerge. Going to the East in search of a more perfect life, Jerome acquires new spiritual acquaintances. He will remain connected with bishops, holy monks and devout Christians who will accompany him until the end of his life. In 380. Pope Damasus entrusts Jerome with the translation of the Holy Scriptures, which will be called the *Vulgate*. According to the *Vulgate*, Jerome will remain the most noted in the Church. As a great devotee of literary works, philosophy and theology, and he himself will leave a rich legacy to the Church through written works that still exude the spirit of Jerusalem. The core of the work is the monasticism and asceticism of St. Jerome. Accepting monastic life in Aquileia and priestly ordination in Antioch, Jerome gathered around him other monks and nuns to whom he was a spiritual father. Even during his lifetime, people considered him a saint so they sought spiritual comfort from him. Jerome's monastic life will be at his peak in Bethlehem, where he will work with other monks on translations, commentaries and letters of spiritual content. Until his death day, September 30, 420.

Key words: saint Jerome, monasticism, asceticism, Stridon, Bethlehem, Antioch, Aquileia, *Vulgate*, penance, monastery

UVOD

Crkva je 2020. godine obilježavala 1600. obljetnicu rođenja svetog Jeronima te smo svi kao vjernici često mogli slušati i čitati o životu i djelu ovog duhovnog velikana. Ovaj diplomski rad je upravo plod tog osobnog promišljanja o svetom Jeronimu o kojemu još uvijek veoma malo znamo. Upravo zbog slabog poznavanja Jeronimova života među katoličkim pukom našeg naroda odlučio sam svoj diplomski rad posvetiti svetom Jeronimu, a napose njegovu asketsko - monaškom životu. Mnoštvo je segmenata Jeronimova života koje bi se mogle obraditi kroz brojne referate, članke pa i diplomske radove, počevši od samog života, njegove usitnu velike literarne baštine i teologije. Ovaj rad je posvećen monaštvu i askezi svetog Jeronima kojim je nasljedovao život našeg spasitelja Isusa Krista, te je živeti kao monah najviše pridonio svetoj Crkvi kroz svoja djela, a napose po Vulgati. Monaštvo kao životni stalež koji se provodi u askezi, pokori i isposništvu uvijek mi je predstavljalo određen duhovni „misterij“ te je još ne istraženo područje koje je potrebno uvijek iznova otkrivati kako bi se obogatio i vlastiti duhovni život u kojem smo pozvani na suobličavanje s Kristom. Poseban poticaj na istraživanje Jeronimova života dobio sam od svog mentora doc. dr. Josipa Kneževića koji mi je na zanimljiv način izlažući materiju kroz kolegije patrologije pomogao da stvorim interes za Crkvene Oce koji se s pravom mogu zvati ocima cjelokupne teologije, bez kojih ne bismo imali teologiju kakvu danas poznajemo. Ovaj rad ću podijeliti u tri poglavlja.

U prvom poglavlju ću predstaviti život svetog Jeronima, od rođenja, školovanja, brojnih odlazaka sa zapada na istok, te ću predstaviti teorije o nekadašnjem Stridonu, Jeronimovom rodnom mjestu. Drugo poglavlje će biti posvećeno Jeronimovim djelima, a Jeronimova pisma, prijevodi i životopisi bit će samo spomenuti jer je iznimno bogata njegova ostavština, a njegovu Vulgatu i rad na Svetom Pismu ću detaljnije obraditi. Konačno treće poglavlje kao „kruna“ ovog rada biti će posvećeno Jeronimovu monaštvu i askezi počevši sa razvojem monaštva na zapadu i istoku. Mnoštvo je toga što bi se o Jeronimu moglo pisati, no ovaj rad će mi biti kao „odskočna daska“ kojom započinem istraživanje o svetom Jeronimu i svoju teološko duhovnu izgradnju.

I. ŽIVOT SVETOG JERONIMA

1. Od rođenja do smrti

1.1. Rođenje

Sofronije Euzebije Jeronim puni je naziv imena nama poznatog svetog Jeronima, za kojega se ne može točno utvrditi godina njegova rođenja. Naime to nije ništa neobično s obzirom da i za veoma velik dio otačkih teologa ne možemo sa sigurnošću odrediti godinu rođenja. Kod poznavatelja života svetog Jeronima možemo naići na različite stavove glede godine rođenja, a prvi koji sustavno proučava Jeronimov život je sveti Prosper Akvitanski (+ 455. g.) koji tvrdi da se Jeronimovo rođenje zbilo 331. godine. Njegovo mišljenje dijeli i vrstan patrolog našeg vremena John Norman Davidson Kelly¹ vrсни poznavatelj Jeronimovog života, djelovanja i nauka, a koji izražava svoje čuđenje što navedenu godinu rođenja ne prihvaćaju i ostali patrolozi. Neki pak tvrde da je sveti Jeronim rođen 344. godine, a suvremena teološka znanost i povjesničari koji proučavaju Jeronimove spise određuju da bi okvirna godina rođenja mogla biti 347.²

Crkveni Oci kada pišu o svetom Jeronimu, oslovljavaju ga punim imenom, Sofronije Euzebije Jeronim, no i ovdje postoji mnogo nepravilnosti. Naime ime Sofronije nije izvorno pripadalo svetom Jeronimu nego monahu Sofroniju, Jeronimovu suradniku i prevoditelju njegovih spisa, no Jeronim se samo jednom oslovljava imenom Euzebije, a inače se naziva Jeronimom kako ga Crkvena povijest i bilježi.³

Mjesto njegova rođenja je Stridon, „a Jeronim ga je nazvao *oppidum* što strogo ne označuje pravi grad, riječ *oppidum* je po sebi dosta ne određena te može označavati veće selo, sajmište ali dakako i grad.“⁴ Sam sveti Jeronim navodi da je Stridon granica ili međa Dalmacije i Panonije, a i predaja ga oslovljava sa Jeronim Dalmatinac. „U jednom životopisu spominju se obližnje more obale njegove Neretve. Drugi maštovito opisuju da se rodio u velikoj kući s freskama, crvenim krovovima, i brojnim zgradama u kojima se u amforama čuvalo ulje i vino. Oko kuće su bili nizovi čempresa, voćnjaci, te nasadi

¹ Više o Jeronimovu životu:

Andrew CAIN – Josef LOSSL, *Jerome of Stridon, His Life, Writings and Legacy*. (USA: University of Colorado, 2009); Andrew CAIN, *The Letters of Jerome*. (New York: Oxford University Press, 2009.); Ferdinand CAVALLERA, *Saint Jerome, Sa vie et son oeuvre*. (Louvain: Spicilegium sacrum Lovaniense, 1922.); Miscellanea GERONIMIANA, Vincenzo Vannutelli, (Ur.), *Scritti varii di san Girolamo*. (Roma: Tipografia poliglota Vaticana, 1920.)

² Usp.: Marijan MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac* (Makarska: Služba Božja, 1995.), 11.

³ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 12.

⁴ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 13.

maslina i loze.“⁵ „Red je istaknuti da Jeronim nije posebno isticao svoje stridonsko i dalmatinsko porijeklo, a druga je stvar što se mi ponosimo time što je taj veliki čovjek niknuo s područja koje je naše.“⁶

1.2. Jeronimova obitelj

O Jeronimovoj obitelji se može veoma oskudno iščitati premda je on sam pisao isključivo o sebi, a o obitelji je uglavnom šutio. Patrolozi nagađaju o porijeklu njegove obitelji koja vjerojatno nije bila latinskog porijekla kao ni isključivo stridonska. Sa sigurnošću se može reći da je njegova obitelj bila kršćanskog porijekla jer on sam u jednom pismu navodi kršćansku vjeru svojih roditelja i odgoj po Evanđelju koji je primio.⁷ Jeronimovi životopisci ističu njegovu nadarenost i intelektualne sposobnosti od samog djetinjstva te „da je rođen u bogatoj obitelji s robovima, s popustljivom bakom, brižnom majkom i ocem koji je najviše boravio na putu kao trgovac.“⁸ Još za mladosti otac Euzebij i majka kojoj se ne zna ime, umiru te kasnije u spisima spominje svoju baku kojoj je bio privržen, s njima je živjela i neka tetka imenom Kastorina koju Jeronim od dječastva nije volio, te su često bili posvađani.⁹ Zbog svoje krute naravi, posvađan sa roditeljima, više puta je htio napustiti roditeljski dom. Često je dolazio u sukob s roditeljima i ukućanima štiteći vlastitu sestru zbog neprilika koje bi izazvala.¹⁰ Jeronim osim brata Paulinijana imao je sestru o kojoj navodi da su s njom imali mnogo problema, a teolozi smatraju da je riječ o poteškoćama u vjerskom životu, te se navodi da je vjerojatno zapala u kakvu sektu. No uz Jeronimovu pomoć, obratila se i postala istinska Kristova vjernica.¹¹

Jeronimov dom je bio veoma bogat, obitelj je posjedovala mnoštvo polja i šuma, a često spominje dadilju i kućne pomoćnice koje su brinule za njega.¹² „Taj bogati roditeljski dom je u gotskim razaranjima uništen, a kasnije je Jeronim kada je živio u Jeruzalemu poslao svojega brata Paulinijana da u njihovu zavičaju rasproda što je ostalo od obiteljskog doma kako bi s tim novcem mogli popraviti samostan u Betlehemu. To se

⁵ Šimun Šito ĆORIĆ, *Sveti Jeronim - Oprosti mi, Gospodine, jer sam Dalmatinac* (Zagreb : Glas Koncila, 2020.), 22.

⁶ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 13.

⁷ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 14.

⁸ Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 22.

⁹ Usp.: Slobodan PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac* (Zagreb: Školska Knjiga, 2020.), 29.

¹⁰ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 31.

¹¹ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 14.

¹² Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 14.

zbito u četvrtom stoljeću, u vrijeme kada je Jeronim samo posjedovao izgubljeni zavičaj“.¹³

1.3. Školovanje i naobrazba

Osnovnu naobrazbu Jeronim je stekao u Stridonu, a posebnu pozornost u školi je posvećivao logičkim zadacima i vježbanju pamćenja jer se tada to smatralo pokazateljem nadarenosti. Poznavatelji Jeronimova života slažu se da je veoma rano, poput ostalih mladića svoga vremena, već u pučkoj školi stekao znanje o grčkome jeziku i tako stvorio čvrste temelje za budući teološki rad. Vjersku pouku je primao u obitelji koja je bila kršćanska te je bez sumnje bila čvrsta i cjelovita, no Jeronim nije bio kršten, jer je u to vrijeme bila česta praksa odgađanja krštenja djece do zrelije dobi.¹⁴ Kada je intelektualno sazrio, otprilike u dvanaestoj godini života „jer je latinski govorio kao da se u Rimu rodio“¹⁵ otac ga šalje na daljnju izobrazbu u tadašnji glavni grad, Rim. Otac je s Jeronimom imao velike planove u svjetovnim službama, poput službe odvjetnika ili učitelja, tako da je osigurao putne isprave od upravitelja Dalmacije i iskoristio poznanstva u Rimu kako bi se najprije mogao upisati na studij gramatike kod glasovitog učitelja Donata.¹⁶

2. Nastavak školovanja

2.1. Odlazak u Rim

Iz Stridona Jeronim je putovao s ocem na konju te se marljivo predao studiju, no upoznavajući se sa modernim svijetom počinje se odavati grešnom životu s djevojkama. Kasnije će Jeronim sebe nazivati rasipnim sinom sjećajući se tog vremena školovanja.¹⁷ Jeronim započinje svoje školovanje u Rimu u privatnoj srednjoj školi, a nakon pet godina prelazi na viši stupanj koji se može usporediti s današnjim sveučilištem te izučava pravo, filozofiju, grčku i latinsku književnost. Ističe se da je bio napredniji od svojih vršnjaka u stjecanju novih spoznaja.¹⁸ „Većinom se tvrdi da je Jeronim po učenosti i izobrazbi među prvima kada je riječ o Crkvenim Ocima zapadnog kršćanstva. Sjajno je poznavao latinske

¹³ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 30.

¹⁴ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 16.

¹⁵ Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 22.

¹⁶ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 22.

¹⁷ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 30.

¹⁸ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 17.

književnike, jamačno je čitao iz osobnog užitka i vlastitog duhovnog obogaćivanja, a ljudi tvrde da je najviše među latinskim piscima učio od Cicerona i Vergilija.,¹⁹

Svladavanje grčkog jezika za Jeronima je išlo sporije od ostalih znanosti, no iako je pomalo zaostajao u grčkoj književnosti, mogao je bez problema slušati predavanja na grčkom što će mu poslužiti da kasnije u potpunosti njime i ovlada. To će se pokazati u njegovim kasnijim djelima, ali radije odabire latinski jezik zbog njegove rasprostranjenosti i svakodnevnog korištenja.²⁰

Jeronim je sve usmjeravao k znanosti te je već u Rimu za vrijeme obrazovanja počeo sakupljati knjige stvarajući tako svoju knjižnicu. Kasnije će u svojim djelima isticati ljubav prema knjigama i svojoj bogatoj zbirci knjiga od koje se nikada nije odvajao. Redovito je popunjavao svoju zbirku s novim naslovima bilo kupovinom novih knjiga, bilo osobnim prepisivanjem ili unajmljivanjem prepisivača.²¹ Nakon studija retorike u Rimu, njegovi su prijatelji i profesori otkrili neprocjenjiv talent koji je imao, govorništvo, a na sve koji su ga slušali je ostavljao velik utisak i čuđenje.²² „Uz Jeronima je stalno bio i njegov brat Bono, a oko sebe je okupljao i nekoliko drugih studenata iz Dalmacije, a posebice Heliodora i Rufina, s kojima će kasnije zbog teoloških i vjersko-praktičnih neslaganja doći u sukob, no to i nije ništa ne uobičajeno da nekad i najbolji prijatelji postanu neprijatelji.“²³

Iako vrijedan i marljiv mladić, Jeronim je imao i putene posrtaje koji su ga sputavali u duhovnom napredovanju. Često je upadao u ne primjerena društva s ne moralnim karakteristikama koje su povezane s pijankama, glumom u lascivnim kazališnim scenama, raskalašenim materijalnim ponašanjem i svime što je bilo karakteristično za ondašnje društvo.²⁴ Na koncu sasvim iznenada Jeronim se povlači iz takvog društva te im donosi vijest o svom krštenju i promjeni života, na što je doživljavao brojna negodovanja i sumnjičave pošalice jer kako netko poput Jeronima može postati kršćaninom? Do vidljive preobrazbe života trebalo je proći dosta vremena iako je svoju narav uvijek sa sobom nosio kuda god bi pošao, a osim kršćanskog odgoja u obitelji, njegovu obraćenju je doprinijelo i često nedjeljno odlaženje na grobove rimskih mučenika te redovite posjete katakombama, tim dušama kršćanskih mučenika.²⁵

¹⁹ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 17.

²⁰ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 18.

²¹ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 18.

²² Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 23.

²³ Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 23.

²⁴ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 23.

²⁵ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 23.

„Treba svakako razlučiti Jeronimov život prije i poslije krštenja, te će se kasnije kao kršćanin često optuživati i predbacivati si prijašnju raskalašenost.“²⁶ Godinama poslije u provođenju monaškog života kroz askezu se sjećao prijašnjih padova, no sada iako obraćen često je patio od sjetilnih užitaka, zamišljajući posjete rimskim djevojkama. Tako kasnije kao starac u pustinji u jednom pismu svom prijatelju Pahomiju izjavio „djevičanstvo pak uzdižem do neba, ne jer ga posjedujem, već jer se divim onome što nemam. Plemenito je i čedno priznanje kojim se u drugih ono hvali čega sam nemaš.“²⁷

2.2. Krštenje - preobrazba u novog čovjeka

Utjecaj na kršćanski život mladog Jeronima osim roditelja i rane obiteljske pouke imale su i posjete grobovima svetaca u katakombama, te se Jeronim kao dvadesetogodišnjak počinje pripremati za svoje krštenje. Proces katekumenata započeo je sa stotinama katekumena koji su također prolazeći kroz taj proces bili sve bliži krsnoj kupelji, a Jeronimovo krštenje je predvodio papa Liberije.²⁸

Sam Jeronim opisuje krštenje ovako „kad se spustila noć Velikog bdijenja, papa Liberije slavio je s tisućama katekumena to uskršno bdijenje i liturgiju krštenja. U svanuće svi su u procesiji krenuli iz crkve prema baptisteriju. Tu odložiše haljine u kojima su se zauvijek odrekli sotone i bješe pomazani uljem kao rvači pred borbu. Zatim prozvaše svakoga po imenu. Kad je došao red na Jeronima, on istupi, uspravan kao hrast rodnog mu Stridona... Na svako od tri Liberijeva pitanja odgovori – vjerujem. Na to ga uroniše u vodu tri puta do bokova. Potom se vratiše u Crkvu obučeni u bijelo, svaki s upaljenom uljanicom u ruci. Potom je papa Liberije slavio u bazilici svetu misu. Kod pričesti se sagnuo i do Jeronima i rekao sasvim tiho - *Corpus Christi*. Držeći desnu ruku otvorenu kao tanjurić, Jeronim primi komadić posvećenog kruha... Možda prvi put otkako se sjeća, potekoše mu suze niz lice.“²⁹

²⁶ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 19.

²⁷ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 19.

²⁸ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 24.

²⁹ Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 24.

2.3. Odlazak na zapad

Nakon krštenja Jeronim s bratom Bonom odlazi na Zapad nakon što je završio svoju izobrazbu u Rimu, a svaki pokušaj određivanja datuma bio bi nedostatan da se prikaže točno vrijeme. Putovanje na zapad je odredilo daljnji smjer njegova života. Tako Jeronim odlazi u Trier, u tadašnjoj Galiji, kako bi se usavršio u obrazovanju jer je Trier bio carsko sjedište i prijestolnica dvora te je prema navodu povjesničara tamo bio neki glasoviti učitelj kojega je Jeronim smatrao uzorom u znanosti. Pretpostavlja se da je i pošao na zapad kako bi upoznao tadašnji svijet. Ali to će putovanje preusmjeriti tok Jeronima života jer se tamo susreće s monaštvom i askezom koju je širio sveti Atanazije za vrijeme svog izgnanstva u Trier.³⁰

U Trieru počinje Jeronimovo zanimanje za otačku teologiju i njihove spise te počinje ozbiljnije čitati djela svetog Hilarija, a započeo je za svoju knjižnicu prepisivati dva Hilarijeva djela, *Tumačenje psalama* i *Sinode* i upravo je to označilo pravac njegova budućeg djelovanja kao biblijskog prevoditelja. U susretu s asketama počinje i sam biti oduševljen njihovim načinom života i provođenjem pokorničke prakse. Putujući po Galiji upoznaje razne muševce i žene koji su ostavljali trag na njega te se i godinama poslije dopisivao s njima hrabreći ih u njihovim nevoljama.³¹

2.4. Povratak u rodni Stridon i odlazak u Akvileju

Nakon putovanja po zapadu Jeronim odlazi u rodni zavičaj, točnije u Stridon kojega počinje doživljavati s gorčinom u srcu. Rodno mjesto je izgubilo onaj sjaj iz dječaćkih dana te nije osjećao onu prijašnju ljubav prema njemu. Jeronim sam ističe da je u Stridonu vladala duhovno mrtvilo, mrtvilo koje je zahvatilo javni, kulturni ali i kršćanski život.³² Sam će reći „u mojoj domovini je udomaćena seoska neotesanost. Bog je trbuh, a živi se od dana do dana. Svetiji je tko je bogatiji. A i biskup imenom Lupicin nije ništa bolji, jer poput slabog kormilara koji upravlja šupljom lađom. Tako slijepac vodi slijepu u jamu.“³³

Jeronim će nakon svoga rodnog mjesta, 370. godine poći u Akvileju na poziv svog prijatelja iz studentskih dana Rufina, s kojim je dijelio svoj duhovni život. Akvileja

³⁰ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 22.

³¹ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 22.

³² Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 22.

³³ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 22-23.

svetom Jeronimu nije bila strana premda je tamo živjela i njegova sestra koja je oduševljeno krenula za Kristom putem monaštva i askeze, a ti susreti u Akvileji će znatno promijeniti tijek Jeronimova života i shvaćanja duhovnog života što će se odraziti ponajviše na njegovo monaštvo i asketski život. Tako će se cijeli život sjećati brojnih ljudi s kojima je imao susrete i vodio duhovne razgovore, ali kasnije će u pismu monahinjama u Emoni, a današnjoj Ljubljani, pisati o svojim sukobima i svađama s nekim ljudima koji su zbog zavisti ranjavali Kristovo Tijelo, tj. svetu Crkvu.³⁴

Da nije prorok bez časti doli prorok u svom zavičaju kako reče Krist (usp.: Mk 6,4) potvrđuje i primjer svetog Jeronima koji odlazi iz svog zavičaja Stridona i Akvileje nakon što su se pojavili neki brbljavci koji počinju stvarati zlobne podvale protiv Jeronima. On koji je po naravi osjećajan i uvredljiv biva potresen tim pričama i shvaća da mu nije mjesto u „domaćim krajevima“ stoga planira otići zauvijek bez želje za povratkom.³⁵ „U isto vrijeme gradsko salonsko svećenstvo iz zavisti i netrpeljivosti ne trpi duhovne asketsko - monaške pokrete u Crkvi, posebice ovi koji već samim svojim postojanjem dovode u pitanje njihov život pun nedostojnosti“.³⁶

3. Odlazak na Istok

3.1. Put za Svetu Zemlju

Jeronimova odluka za odlaskom na istok potaknuta je napose duhovnim poticajima osim nesporazuma koje je doživio u Akvileji. Već je kao rimski student imao želju posjetiti mjesta u kojima je živio naš Gospodin Isus. Mistika i teološko usavršavanje su bili pokretači njegovih traganja i neprestanih lutanja. „Jeronim je na put krenuo iz Akvileje, odnosno na plovidbu prema Ateni, susreo se za vrijeme putovanja s Dalmatinskim otocima i njezinim legendarnim pustinjacima, a zbilo se to 374. godine.“³⁷

Jeronim je sa sobom nosio knjige koje je posjedovao u bogatoj zbirci koju je godinama skupljao, a novčana sredstva je vjerojatno naslijedio od svojih roditelja. Na putu do Jeruzalema zastao je u Ateni koja je bila znanstveno središte onog vremena, te se divio atenskim znamenitostima i monasima koje je susretao, napose njihovom asketskom životu. Na tom dugom putovanju Jeronim se razbolio zbog svoje slabe tjelesne građe, te

³⁴ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 42.- 43.

³⁵ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 23.

³⁶ Š. Š. ČORIĆ, *Sveti Jeronim*, 26.

³⁷ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 46.

nakon što je pristigao u Antiohiju susreće Evagrija koji ga prihvaća u svom domu te pomaže Jeronimu u oporavku. Tamo se susreće s monasima, a posebno ga je oduševio asketa Malko čiji će život kasnije opisati. Odlazeći u Halkidsku pustinju Jeronim se zauzeto daje na izučavanje stranih jezika a napose hebrejskog i grčkog, proučavanju Svetog Pisma i asketskim pokorničkim praksama.³⁸

Jeronim će za vrijeme svog boravka u pustinji produbljivati teološki nauk a posebno trinitarnu teologiju.³⁹ „Jeronim je došao u sukob s nekim asketama koji su ga okruživali, povod je bio teološko pitanje, raspravljalo se kako valja izražavati trojstveno otajstvo. Pustinjaci su smatrali da treba reći da su u Bogu tri hipostaze. Jeronim je kao Latin riječ hipostaza shvaćao korijenski i zato joj pripisao značenje supstancije. Stoga za Jeronima tri hipostaze znači tri supstancije. Ne smije se primijeniti na božanski život jer bi uključivao troboštvo. Jasno je da Jeronimovi pustinjski prijatelji nisu mogli razumjeti njegov način razmišljanja i zato su ga stali sumnjičiti kao krivovjernika.“⁴⁰ Svi ovi teološki prijepori su poslužili da Jeronim zbog krute naravi odluči napustiti pustinju i vratiti se u Antiohiju. Jeronim je u Antiohiji zaređen za svećenika po rukama antiohijskog biskupa Paulina. No, to je vrijeme obilježeno arijevim raskolom te je u Antiohiji tada bilo tri biskupa, arijanski biskup Euzoj, apolinaristički Vital i pravovjerni Paulin kojemu se priklonio sveti Jeronim. Kasnije će ga u njegovu teološkom radu privući djelo svetog Grgura Nazijanskoga koji je biskupovao u Carigradu te će Jeronim poći u Carigrad kako bi usavršio svoju teološku izobrazbu.⁴¹

U Carigradu je 381. za vrijeme održavanja pneumatološkog sabora Jeronim upoznao Grgura iz Nise koji ga je iznimno cijenio te Amfilohija iz Ikonija koji je Jeronima uveo u cjelovitu pneumatologiju izlažući mu nauk o božanstvu Duha Svetoga.⁴² Nakon tih događaja papa Damaz je 382. godine pozvao sve biskupe u Rim na sabor kako bi se utvrdilo i upotpunilo djelovanje Crkve. Jeronim će u pratnji dvojice biskupa napustiti Carigrad i poći putem Rima.⁴³

³⁸ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 26.

³⁹ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 28.

⁴⁰ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 27.

⁴¹ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 29.

⁴² Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 29-30.

⁴³ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 32.

3.2. Drugi rimski boravak

Jeronim je već postao poznat među biskupima te je i sam papa Damaz bio upoznat s Jeronimovim učenim i asketskim životom u Antiohiji. Napose se zanimao za Jeronimovo poznavanje Svetog Pisma.⁴⁴ Pri dolasku u Rim, Jeronim je našao smještaj kod aristokratkinje Paule, bogate rimske udovice koja je vrata svoga doma otvorila Jeronimu i biskupima koji bi dolazili s istoka u Rim. Paula će kasnije postati Jeronimova suradnica i utemeljiteljica asketske špilje u kojoj će okupljati svoje istomišljenice iz aristokratskih obitelji.⁴⁵

Papa Damaz je odredio 382. godine sabor kako bi se riješilo pitanje apolinarizma koji je kasnije osuđen, no odaziv istočnih biskupa na sabor je bio slab, tako da su većinom zapadni biskupi sudjelovali, a Jeronim je imao važnu ulogu kao prevoditelj biskupima Paulinu i Epifanu te je i sam bio dio važne teološke komisije u sporu s apolinaristima. Sve ove činjenice su poslužile da se Jeronim sprijatelji s papom Damazom koji je Jeronima poticao u istraživanju Svetog Pisma. Jeronim ubrzo postaje papin suradnik te mu pomaže u sastavljanju pojedinih teoloških dokumenata.⁴⁶

„Jeronim se u Rimu proćuo kao vođa asketskog kruga što se već duže okupio oko poznatih rimskih žena kao što su bile Marcela, Paula, i njezina kćerka Eustohija. U tome je krugu Jeronim bio učitelj Svetog Pisma, duhovni vođa i savjetnik. Asketkinje su rado slušale Jeronimova biblijska izlaganja. Često su ga molile da im razriješi teža mjesta.“⁴⁷

Nakon smrti pape Damaza 384. godine Jeronim ostaje bez svog zaštitnika i duhovnog oca koji mu je bio veoma blizak i suradnički naklonjen. U Rimu se smatralo da bi Jeronim mogao sjesti na Petrovu stolicu kao Damazov nasljednik, no za papu je izabran Siricije koji nije bio naklonjen Jeronimu. Zato on donosi odluku o odlasku iz Rima na istok gdje će ostati do kraja svog života. Neki su tvrdili da je Jeronim tu odluku donio kao znak otpora jer nije izabran za papu, ali je vjerojatnije otišao na istok zbog produbljiivanja vlastite asketsko - monaške duhovnosti te zbog sukoba koje je izazvao svojim propovijedanjem u Rimu u kojem je napadao rimski kler i redovnike zbog svjetovnog načina života.⁴⁸

⁴⁴ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 30.

⁴⁵ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 32.

⁴⁶ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 30.

⁴⁷ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 31.

⁴⁸ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 32.

Sam Gospodin je upravljao Jeronimovim životom i usmjeravao korake njegovih putovanja. Da je ostao u Rimu kao nasljednik pape Damaza, s pravom se može reći da bi Crkva ostala uskraćena za bogata Jeronimova djela a napose za Vulgatu. Jeronim je bio veoma napredan, u teološkoj misli je bio znatno ispred svog vremena. Tako će se on uputiti na put bez povratka. Iz Rimske luke Ostije 385. godine kreće na istok, točnije za Betlehem. Prvo odredište mu je bio Egipat, te tako prvo dolazi u Antiohiju a potom u Aleksandriju uz pomoć svog vjernog prijatelja Evagrija, te sluša predavanja glasovitog Didima Slijepca koji mu je postao uzor i neiscrpn izvor u izučavanju Svetog Pisma.⁴⁹

4. Odlazak u Betlehem

4.1. Život u pustinji

Na svom dugom putovanju Jeronim odsjeda u Antiohiji okružen onima koji su ga podržavali u njegovu radu. Kod Evagrija ostaje neko vrijeme čekajući svoje suradnice iz Rima Paulu i Eustohiju koje su pošle za njim. Nakon što ih je Evagrije primio u svojem domu, Jeronim i suradnice odlaze prema Svetoj Zemlji a prvo odredište im je bio Betlehem 386. godine.⁵⁰

Jeronim je pri dolasku u Betlehem našao utočište u već postojećem muškom samostanu, a Paula i suradnice u nekoj betlehemskej ubožnici. Paula, kao bogata udovica, bila je potpora Jeronimu pri osnivanju i gradnji novih samostana u kojemu bi živjeli. Tako je prvo osnovan muški a potom ženski samostan po uzoru na egipatske monaške zajednice te osnivaju bibliološki zavod gdje se radilo na izučavanju Svetog Pisma.⁵¹ „Na mjestu Kristova rođenja Jeronim je našao svijet koji mu je zamijenio Rim. Vječni grad je postao za njega Babilon, nepodnošljivi grad zavidnika i farizeja, a Betlehem je bio ono što jest, pronađeni zavičaj Isusa Krista, mjesto čudesnog Marijina poroda i mjesto pogodno za duboku kontemplaciju.“⁵²

⁴⁹ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 34.

⁵⁰ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 80.

⁵¹ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 36.

⁵² S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 84.

4.2. Betlehemski spor

Za vrijeme Jeronimova boravka u Betlehemu nastala je bogata zbirka njegovih djela i poslanica ali i većina komentara Svetog Pisma. Također ulazi u brojne teološke sukobe i polemike. Ističe se jedna koja mu je posebno zadavala neugodnosti, tj. ona sa dugogodišnjim prijateljem još iz studentskih dana s - Rufinom. Taj sukob je počeo oko Origenove teologije, a napose oko pitanja Presvetog Trojstva i predestinacije kao i teorije o sveopćem otkupljenju koja je osuđena od Rimske Crkve.⁵³

„Jeronim je cijenio Origenov um, njegov mukotrpan život, on je proučavao njegove argumente i nikad nije htio zaniijekati da je jednom intenzivno učio iz Origenovih spisa i da ga zbog toga uza sva neslaganja poštuje.“⁵⁴ U sukob između Jeronima i Rufina bili su uključeni i ostali Crkveni Oci poput svetog Augustina koji je sam uređivao da se slučaj riješi.⁵⁵ Taj sukob je obilježilo i mnoštvo uvreda, i žestokih napada, tako da su stari dobri prijatelji Jeronim i Rufin nanovo pružili ruku pomirenja jedan drugom, no to prijateljstvo je bilo kratkog vijeka. Naime Rufin je po odlasku u Rim ponovno se otvoreno sukobio s Jeronimom zbog Origenove teologije koju je Rufin zastupao.⁵⁶ Jeronim će kasnije, doznajući za Rufinovu smrt, uskliknuti: „ooo dobro je da se Svevišnji sjetio tog škorpiona.“⁵⁷

Osim s Rufinom, Jeronim je vodio spor i s Vigilancijem, klerikom, koji se protivio štovanju relikvija i prakticiranju asketskog života tvrdeći da je takav način života neprirodan. Potom u sukobu s Jovinijanom Jeronim brani djevičanski način života optužujući nemoralnost ženskog srca te bi jedini lijek bila istinska askeza i kroćenje strasti. A kada su Jovinijanova pisma dospjela u Rim, počinje mu prijetiti opasnost od rimskog suda, te Jeronim uz nagovor svog prijatelja Pamahija povlači svoje prijašnje iskaze bojeći se rimske kazne.⁵⁸

Osim s hereticima, Jeronim je vodio zaista mučni spor i sa svetim Augustinom. Naime Augustin je uputio Jeronimu kritiku glede njegove egzegeze Pavlove poslanice Galaćanima, a jedan od izvora sukoba je bila rasprava o obvezi obrezivanja.⁵⁹ „Pravi uzrok sukoba bio je u činjenici što je Augustin neargumentirano kritizirao Jeronimovu

⁵³ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 92.

⁵⁴ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 92.

⁵⁵ Više o Jeronimovu sporu s Augustinom: Carolinne WHITE, *The Correspondence (394-419) Between Jerome and Augustine of Hippo*. (Lewiston: The Edwin Mellen Press, 1990.)

⁵⁶ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 93.

⁵⁷ Š. Š. ČORIĆ, *Sveti Jeronim*, 40.

⁵⁸ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 95.

⁵⁹ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 95.

preciznost, koja ga je vodila hebrejskim vrelima uz pomoć kojih je suvereno prevodio Stari zavjet na latinski jezik. U polemici s Jeronimom Augustin svakako nije imao pravo jer nije dobro razumio filološki postupak Dalmatinčev. Bilo je to logično jer je afrički svetac prije svega bio zauzeti teolog, a ne jezični stručnjak. Augustin, kako se vidi iz sačuvanih izvora, nije dobro poznao dovoljno ni grčkog, a kamoli hebrejskog jezika, pa je njegovo zabadanje u Jeronimov posao bio plod zavisti i mentalne pogreške. U pismima Augustinu, Jeronim pojašnjava svoju prevoditeljsku metodu, tumači akt parafraziranja, govori o potrebi da se sredstvima povijesnog i filološkog studija idiomi izvornog jezika potraže u onom jeziku u kojem se fiksira prijevod.“⁶⁰

5. Jeronimova starost i smrt

5.1. Djelovanje u starosti

Za vrijeme Jeronimove starosti on i njegova suradnica Paula suočavaju se sa brojnim financijskim iskušenjima u kojima se trebalo snaći za materijalnu opstojnost samostana, a iznenadna donacija nekog dobročinitelja iz Nole im donosi makar trenutno olakšanje. Početkom petog stoljeća Paulu pogađa bolest te umire na Jeronimovim rukama 403. godine. To će mu zadavati velike duševne bolove jer ju je iznimno volio i poštovao. Ta je tuga Jeronima pratila do kraja života te će kasnije teško oboljeti za vrijeme njegova pisanja *Komentara Matejeva evanđelja*.⁶¹

Ni u starosti Jeronim nije mogao potpuno uživati u tišini svog samostana. Imao je problema s očima i vidom te je rijetko napuštao svoju ćeliju, ali je i nadalje bio žestok u propovijedima, a napose u pismima protiv Pelagijeve sekte. Stoga su pelagijevci zbog osvete Jeronimu, zapalili njegov samostan no sve te nedaće nisu obeshrabrile Jeronima u njegovu djelovanju. Tako je Jeronim u staračkim danima u svom samostanu pokraj Betlehema radio na revidiranju prijašnjih dijela a napose uređivanju Euzebijeve *Kronike* iz 393. godine.⁶²

⁶⁰ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 96.

⁶¹ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 97.

⁶² Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 99.

5.2. Priprema za blaženu smrt

Kad je znatno oslabio, Jeronimu je od pomoći bila Paulina kći, nadstojnica ženskog samostana koja u molitvi u postovima prikazuje Gospodinu Jeronimovo ozdravljenje. No njemu na pameti nije fizičko zdravlje nego vječni život i susret s Kristom.⁶³ „Tako onemoćali Jeronim spominje dosadnu kihavicu i brojne učestale bolesti probave, činjenicu da je bio gotovo slijep, da je posve izgubio tek, da je patio od drhtavice udova, da su mu zubi s golih desni upadali u jelo. Mučile su ga migrene, patio je od bolne podagre, koja mu je izazivala snažnu bol u ruci da više nije mogao držati pisaljku, a onemogućavala mu je zbog neizdrživih bolova na vrhovima nožnih prstiju kretanje, pa je sve više bio vezan uza svoju siromašku postelju. Bolesni Jeronim stalno potražuje ispovijed pa, kao što se nekoć Augustin pišući svoje *Ispovijesti* i sjećajući se starih grijeha vraćao Bibliji, tako se on vraća ispovjedi.“⁶⁴

Kada se govori o Jeronimovoj smrti, sa sigurnošću se tvrdi da je umro 30. rujna što potkrepljuju povijesni izvori i suvremeni teolozi, no sama godina preminuća je pomalo upitna. Jeronimov životopisac Prosper Akvitanski bilježi da ga je smrt pohodila 420. godine, te ne postoji razlog da bi se sumnjalo u istinitost ove tvrdnje, a zatim su neki autori u prošlosti uzimali 419. godinu kao kraj Jeronimova života.⁶⁵ „Bio je to životni kraj najmudrijeg Dalmatinca svih vremena, tako je umro veliki isposnik i uporni Kristov putnik, najveći učenjak svoga doba i svet čovjek koji će tek nakon smrti od nasljednika primiti hvalu koju nije očekivao, ali kojoj bi se svatko radovao jer je znao da će ju jednom zaslužiti.“⁶⁶

6. Stridon

6.1. Pokušaj određivanja lokaliteta Stridona

Kada je riječ o mjestu Jeronimova rođenja, tu dolazi do nesuglasja u stavovima o samom lokalitetu čuvenog Stridona. Jeronim je pak naveo Stridon kao granicu ili među Dalmacije i Panonije, ali veoma je teško odrediti prostor te granice. Svaki pokušaj

⁶³ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 101.

⁶⁴ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 101.

⁶⁵ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 38.

⁶⁶ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 105.

određivanja današnjeg Stridona bio bi manjkav i pomalo zbunjujući jer su poznavatelji Jeronimova života utvrđivali sasvim različite i oprečne teorije o Stridonu.⁶⁷

Jeronim je opisujući svoj rodni zavičaj istaknuo pojam *oppidum* što ne označava samo gradsko središte već i vojnu utvrdu ili veće selo koje ne bi imalo gradska obilježja. Tako se može reći da je Stridon bio važnije mjesto, vjerojatno vojna utvrda na granici Dalmacije i Panonije. Stridon je bio uništen od Gota koji su grad poharali i opustošili te više nikada nije bio obnovljen. No kada je riječ o Stridonu, ne nalazimo izvore ni u kojeg drugog povjesničara ili osobe onog vremena, osim kod Jeronima koji jedini navodi veoma oskudne informacije o rodnome mjestu.⁶⁸

„Jeronim napominje da su Goti razorili Stridon. Kada se to moglo dogoditi? U *De viris illustribus* je napisao godine 392. Četiri godine kasnije tj. 396. piše prijatelju Heliodoru (*Epistula 60*) – *Epitaphium Nepotiani* – da je prošlo više od dvadeset godina kako su barbari devastirali mnoge provincije, a među njima spominje i Dalmaciju. Ti barbarski pokreti bili bi nakon 370. godine za vrijeme cara Valentinijana I., a među najbrojnijim i najjačim barbarskim plemenima svakako su bili Goti, to jest Vizigoti koji su se uputili preko Balkana. Car Valent je došao na vlast 375. godine i već 378. vodio je bitku kod Hadrianopolisa u kojoj je poginuo, a Jeronim napominje da je od njegove domovine ostala samo ruševina. Zato se zaključuje da je Stridon razoren između 378. i 379. godine te da su u vremenu između 392. i 396. od njega ostale samo ruševine.“⁶⁹

Što se tiče Jeronimove narodnosti, pogrešno bi bilo nekadašnji lokalitet Stridona uspoređivati s današnjim modernim hrvatskim korijenima. Jeronim je smatrao svoju narodnost rimskom, sebe je doživljavao kao Rimljanina, a govorio je latinskim jezikom koji mu je bio i domaći i kulturni te ga je veoma rano naučio u roditeljskom domu, iako su sluge i robovi njegove obitelji kako sam navodi, govorili barbarskim tj. ilirskim jezikom. Očito je da je Stridon bio sjecište dvaju kultura, dva različita svijeta.⁷⁰

⁶⁷ Usp.: Anto MIŠIĆ, „Uz 1600. obljetnicu smrti sv. Jeronima“, *Obnovljeni život* 74/1 (2019.), 3.

⁶⁸ Usp.: Josip KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima. Prilog raspravi o antičkoj lokaciji Stridona“, *Vrhbosnensia* 24/2 (2020.), 390.

⁶⁹ J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 391.

⁷⁰ Usp.: Frane BULIĆ, *Stridon (Grahovo polje u Bosni) Rodno mjesto svetog Jeronima. Rasprava geografsko-povijesna*, (Sarajevo: Zemaljska štamparija, 1920.), 21.

6.2. Teorije o Stridonu

Rasprave o Stridonu su često bile izvor podjela a nerijetko i sukoba na nacionalnom i osobnom stupnju. U devetnaestom stoljeću počinje se intenzivnije polemizirati o samom lokalitetu što je znalo prijeći i u otvoreno sukobljavanje koristeći se arheološkim i povijesnim argumentiranjem. Tako se teorije o Stridonu mogu podijeliti u četiri skupine a to su istarska, panonska, dalmatinska i neutralna, tj. neovisna od prethodne tri teorije smještajući Stridon na područje današnje Slovenije.⁷¹ Na poseban način, veoma zauzeti proučavatelj Jeronimova života i rodnog mu Stridona, don Frane Bulić, detaljno donosi analizu svake pojedine teorije.⁷²

6.2.1. Istarska skupina

Predstavnik ove teorije je Toma Arhiđakon koji je još u trinaestom stoljeću tvrdio da se nekadašnji Stridon nalazio na Kvarneru koji mi bio granica Dalmacije i Istre, a dvjesto godina poslije Flavio Biondo donosi tezu o mjestu Zdrinja u Koparskom polju, no to je pomalo sumnjivo jer je Biondo često bio pristran svom narodu te je i cijelu povijest Ilira pripojio Istri. Također je Domenico Vallarsi kao poznavatelj Jeronimova života bio zagovornik teze o Zdrinji kao nekadašnjem Stridonu. Također predstavnik ove skupine je i Petar Stanković koji tvrdi da Istra nikada nije pripadala Iliriji nego Rimskom carstvu nakon Augustovog osvajanja, a sam Stridon bi bio na tromeđi Dalmacije, Ilirika i Istre sa sjedištem u Zdrinji. Također podupire Biondovu tezu da je Jeronimov otac sahranjen upravo u Zdrinji.⁷³

6.2.2. Panonska skupina

Zagovornici ove skupine smještaju Stridon u mađarski Sdrinovar ili u međimursku Štrigovu. Iako je pomalo začuđujuća ova teza, don Frane Bulić ističe da su njezini zagovornici upravo s navedenih područja, a predvodnik im je Nikola Olah i Josip Bedeković koji su također u svojim istraživanjima bili pristrani i patriotski naklonjeni. Suvremeni, još živući povjesničar Matija Berljak ističe Stridon u današnjoj Štrigovi u

⁷¹ Usp.: J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 392.

⁷² Usp.: F. BULIĆ, *Stridon (Grahovo polje u Bosni)*, 6.

⁷³ Usp.: J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 393.

Međimurju, a to potvrđuje i Sveta Stolica, točnije papa Nikola V. iz petnaestog stoljeća koji smješta Stridon u Štrigovu.⁷⁴

„Dana 10. studenoga 1447. – dakle, prije 573 godine – Nikola V. je izdao bulu *Gloriosus Deus in sanctis suis* „Bog slavan u svetima svojim“ za crkvu sv. Jeronima u Štrigovi. Svečano papino pismo gotovo je nepoznato a još manje vrednovano a to je jedna od najvažnijih isprava za Međimurje, za cijelo područje nekadašnje Zagrebačke biskupije, za Hrvatsku pa i šire. Postoji rukopisni uredski, radni primjerak bule koji smo pronašli u Vatikanskom tajnom arhivu, danas Vatikanski apostolski arhiv i prijepis svečanog primjerka bule koji je tiskao Mihael Bombardi. Od njega bulu preuzima i tiska Josip Bedeković. Nije poznato gdje se svečani primjerak bule danas nalazi. Na temelju bule ističemo da je Štrigova jedino mjesto u svijetu koje ima potvrdu najviše crkvene vlasti da se upravo u njoj rodio Jeronim.“⁷⁵

6.2.3. Dalmatinska skupina

Dok su prethodne dvije skupine bile obilježene snažnim patriotizmom i nedostatkom argumenata, početke ove Dalmatinske skupine možemo pratiti već sa Markom Marulićem koji se pozivao na rimske povjesničare i geografe, a napose na aleksandrijskog geografa Ptolomeja koji je Stridon poistovjetio sa antičkom Sidronom, mjestu između današnjeg Obrovca i Knina. Neki od predstavnika ove skupine su Erazmo Roterdamski, Enea Ciccareli i Francesco Maria Appendini te su isključivo prijanjali uz znanstvene metode istraživanja, a odbacivali ideološke stavove sa izmiješanim patriotskim idejama. Tim je bio vođen i Matija Petar Katančić koji Stridon smješta na samu granicu Hrvatske, Bosne i Dalmacije. Don Frane Bulić kao moderni arheolog smješta Stridon na područje Bosanskog Grahova gdje bi bila granica između Dalmacije i Panonije.⁷⁶

⁷⁴ Usp.: J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 394.

Više o Buli pape Nikola V. i teoriji o Štrigovi kao nekadašnjem Stridonu: Matija BERLJAK, *Bula Pape Nikole V. za Crkvu rodnoga mjesta Svetoga Jeronima u Štrigovi* (Donja Lomnica: Grafika Markulin, 2019.)

⁷⁵ Matija BERLJAK, „Jeronimovo zemljopisno podrijetlo – izdanak hrvatskoga podneblja“, *Hrvatska revija* 4 (2020.), 6.

⁷⁶ Usp.: J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 395.

Don Frane Bulić kao jedan od predstavnika ove skupine polazi od četiri činjenice te navodi Jeronimovo rođenje u Dalmaciji, njegovo shvaćanje sebe Dalmatincem, shvaćanje njegovih suvremenika te suglasnost i potvrda tradicije. Ovo naime može poslužiti kao argument da se odbaci Istarska i Panonska teorija.⁷⁷

„Bulićeva teza, osim što uključuje duh patriotizma, temelji se na arheološkim i epigrafskim argumentima, premda neki odbacuju te argumente kao krivotvorine. On smatra da Dalmacija do Jeronimova vremena nije mijenjala svoje antičke granice te da se spajala s Panonijom na tromeđi Dalmacije, Bosne i Hrvatske. Taj prostor bi se nalazio danas na granici Bosne i Hercegovine i sjeverozapadne Dalmacije i na tom mjestu može se naći lagan prolaz jednom od najstarijih rimskih cesta koja je išla prema tromeđi i prema rijekama Uni i Sani, gdje se račvala. Jedan rukavac se ukrštavao s cestom koja je išla iz antičke Salone prema današnjoj Banjoj Luci, a drugi prema Grahovu i Glamoču koji se opet povezivao s Banjom Lukom. Prema Buliću, nigdje nije mogao biti granični prijelaz, nego na tom prostoru.“⁷⁸

6.2.4. *Neutralna skupina*

Lokalitet koji bi odgovarao nekadašnjem Stridonu prema ovoj skupini jest područje Akvileje kod Trsta u Italiji. U dvadesetom stoljeću ponovno dolazi do mnoštva rasprava od zapadnih povjesničara koji poistovjećuju Stridon i nekadašnju Emonu tj. Ljubljanu, a glavni argument je Jeronimovo poznavanje pojedinih osoba s ovih područja. Suvremeni poznavatelj Jeronimovog života John Norman Davidson Kelly tvrdi da je lako povezati Stridon s Akvilejom i Emonom, no nedostaje ključni element a to je uništenje grada pod vodstvom Gota između 376. i 379. godine. Istina je da su i područja Emone i Akvileje bila opustošena, ali tek krajem petog stoljeća, što nikako ne odgovara Jeronimovu opisu uništenja grada. Također se mora osporiti i činjenica koju su zagovornici ove teorije isticali glede Jeronimova poznavanja određenih osoba s ovih mjesta jer tako gledajući onda bi se moglo zaključiti da bi Stridon mogao biti i u Betlehemu ili okolici Rima ili možda Egipta jer je također dobro poznao ljude s navedenih teritorija, što naravno nipošto nije točno.⁷⁹

⁷⁷ Usp.: F. BULIĆ, *Stridon (Grahovo polje u Bosni)*, 57.

⁷⁸ J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 396.

⁷⁹ Usp.: J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 398.

6.3. Zaključak o Stridonu

Navedene četiri teorije imaju svoje prednosti ali svakako i nedostatke, u ovom slučaju često se može uočiti ta snažna želja za prisvajanjem Stridona jer je iz njega niknuo duhovni velikan Svete Crkve, stoga je i razumljivo da ga svatko želi prisvojiti za sebe. Ostaci nekadašnjeg Stridona danas ne postoje, ali tzv. probleme uzrokuje i nedostatak pisanog traga o Stridonu. Stoga će vjerojatno i dalje svaki pojedinac koji se upozna sa životom i djelom svetog Jeronima imati neku svoju teoriju o Stridonu.⁸⁰

Mora se istaknuti da se Jeronim smatrao Dalmatincem, a i njegovi suradnici ga tako oslovljavaju, uvijek u svojim pismima naglašava svoju dalmatinsku stranu a nikada ne spominje onu panonsku. U *Pismu Heliodoru* iscrpno opisuje dalmatinski krajolik, otoke i njihov geografski položaj. Smatrao je Dalmaciju svojom domovinom, a dokaz o njegovoj povezanosti s Dalmacijom iščitava se iz pisma s Rufinom koji je klevetajući Jeronima odaslao pisma po Dalmaciji i otocima, iako ne postoji logično objašnjenje tog čina jer Dalmacija nije bila poznata po književnosti ili teologiji nego samo se može uzeti u obzir Jeronimovo rođenje i život u Dalmaciji. A i usmena ga predaja naziva Dalmatincem te tako potvrđuje njegovo porijeklo.⁸¹

„Pitanje lokacije Stridona kao takvo ipak nije riješeno i na temelju svih dostupnih izvora, kako stvari stoje, neće još ni biti riješeno. No, čini se kako je puno vremena, strpljenja i snage potrošeno na raspravu o smještaju Stridona. Zato bi od manje važnosti trebao biti podatak gdje se Jeronim rodio i kojem bi narodu pripadao. Daleko je važnije nasljedovati ga u njegovoj ljubavi prema Božjoj riječi, Svetom pismu i u njegovoj asketskoj kršćanskoj duhovnosti, kao i čistoći crkvenog nauka jer studirajući, istražujući i čitajući o njegovu životu i djelu, možemo zaključiti kako je udario čvrste temelje upravo tumačenju riječi Božje te pogotovo asketskom duhovnom nauku Crkve. Zato ga Katolička Crkva i smatra jednim od najvećih crkvenih otaca, bibličara, polemičara, branitelja crkvenog nauka koji je izvršio velik utjecaj na sveukupnu kršćansku tradiciju udarivši čak i temelje za razvoj zapadne kršćanske kulture.“⁸²

⁸⁰ Usp.: J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 398.

⁸¹ Usp.: J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 401.

⁸² J. KNEŽEVIĆ, „Mjesto rođenja sv. Jeronima“, 403.

II. DJELA SVETOG JERONIMA

1. Jeronimov rad

Za Svetog Jeronima se može reći „da je najveći polihistor patrističkog doba i najbolji poznavatelj latinske klasične književnosti. Osim toga savršeno je vladao grčkim i židovskim jezikom. Jeronim nije ni mislilac ni bogoslov kao sv. Augustin, ni govornik ni pastir kao sv. Ambrozije ili sv. Leon. On je učenjak, iza Augustina najveći među latinskim Ocima. Njegova se erudicija proteže na poznavanje grčke i latinske književnosti, profane i crkvene, u čitavu njezinom opsegu. Sve svoje znanje upotrijebio je kod tumačenja Svetog pisma. Često je radio prebrzo, mnogo se puta oslanjao na prijašnje egzegete: Origena, Euzebija, Apolinara i Didima. Kao čovjek bio je Jeronim po prirodi razdražljiv, u prepirci žestok, ne birajući izraze. No njegova učenost, radinost i strogo crkveno osjećanje stavlja u sjenu ove slabosti. Njegovoj učenosti divila se i čitava kršćanska starina.“⁸³

Još za vrijeme studentskih dana u Rimu, Jeronim počinje zauzeto raditi na izučavanju brojnih književnih djela i studira gramatiku, retoriku i filozofiju, zauzeto se daje na proučavanje klasika poput Vergilija i Cicerona. Prije obraćenja nalazio je u tim djelima hranu za svoju dušu, njima je bio opijen te su mu brojna književna djela bila hrana za dušu, ali kada je primio Sveto krštenje događa se obrat; sada počinje tražiti svoju utjehu u Svetom pismu i djelima crkvenih otaca.⁸⁴

Jeronim je bio vrijedan radnik koji je pokazivao zanimanje za svoje čitatelje, htio je poštujući znanstvenu kritičnost doprijeti do srca svakoga pojedinca kojemu se on obraća kroz svoja djela. Veoma važnu karakteristiku Jeronimova pisanja ima i polemički stil kojim piše svoja teološka djela i pisma s nakanom da bude uvjerljiviji od svog protivnika bez stvaranja kompromisa i da ga na kocu intelektualno porazi te mu nanese uvredu neku vrstu duševne boli.⁸⁵

Za vrijeme njegova boravka u Trieru te upoznavanju s monaškim životom može se reći da njegovo spisateljsko poslanje dobiva zamah. Potaknut životom svetog Atanazija, trierskog prognanika, Jeronim počinje s izučavanjem teoloških spisa ranih Crkvenih Otaca te njegov rad počinje poprimiti jasnije obrise.⁸⁶

⁸³ Juraj PAVIĆ - Tomislav Zdenko TENŠEK, *Patrologija* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.), 234.

⁸⁴ Usp.: Drago ŽUPARIĆ, *Kršćanski latinisti* (Sarajevo: Katolički bogoslovni fakultet ; Zagreb: Glas koncila, 2016.), 100.

⁸⁵ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 127.

⁸⁶ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 22.

Kao stanovnik Betlehema Jeronim i njegova subraća monasi su osim asketskog života pokore razvijali i intelektualni život baveći se pisanjem teoloških djela, prepisivanjem knjiga i prikupljanjem novih teoloških djela. Jeronim i njegova suradnica Paula u Betlehemu otvaraju bibliološki zavod gdje su se prikupljali različiti prijepisi Svetog pisma, razvijali komentari biblijskih knjiga te se radilo na unapređivanju već postojećih biblijskih prijevoda. Sve ovo će biti temeljita priprema za kasniju, ne nadmašivu zbirku Jeronimovih djela.⁸⁷

2. Djela Svetog Jeronima

2.1. Podjela Jeronimovih djela

Kada se govori o Jeronimovoj bogatoj ostavštini tj. zbirkama njegovih djela, potrebno ih je podijeliti po vrsti jer nisu sva djela iste naravi, niti su pisana istim povodom. Tako se njegova dijela svrstavaju u prijevode, komentare, polemičke spise, biografije te homilije i pisma.⁸⁸

2.2. Jeronimovi prijevodi

2.2.1. *Prijevod Svetog Pisma*

Jeronimu se ne pripisuje integralan prijevod jer je već ranije postojao prijevod Svetog Pisma na latinski. Tako će Jeronim pomoću poznavanja izvornih biblijskih jezika, hebrejskog, latinskog i grčkog, revidirati brojne knjige Svetog pisma i tako donositi suvremenije i bolje prijevode. Prijevod Biblije na pučki latinski bio je zaista opsežan zadatak na koji se odlučuje po nagovoru pape Damaza 382. godine za vrijeme Jeronimova drugog boravka u Rimu. Kasnije će cijela Crkva, a napose na Tridentskom koncilu, proglasiti *Vulgatu* kao jedini prijevod koji se koristi u liturgiji. Tim Jeronimovim pothvatom Biblija je postala dostupna u Europi i javnom životu Crkve.⁸⁹

Za vrijeme njegova boravka u Betlehemu 386. godine Jeronim počinje revidirati prijevod Starog zavjeta pomoću Origenove *Hexaple*, a 390. počinje prevoditi cijeli Stari zavijet za izvornog hebrejskog na latinski jezik služeći se starim grčkim prijevodima, dok

⁸⁷ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 35.

⁸⁸ Usp.: J. PAVIĆ; Z. TENŠEK, *Patrologija*, 235.

⁸⁹ Usp.: D. ŽUPARIĆ, *Kršćanski latinisti*, 102.

Tobijinu knjigu i Juditu prevodi s kaldejskog. U prevođenju ostalih Jeronim nije potpuno doslovno prevodio tekst, nego se držao konteksta i vjernosti originalima. Dok se kod prijevoda Biblije drži metode „riječ za riječ“. Kasnije će se njegov prijevod cijelog Svetog pisma nazvati *Vulgatom*.⁹⁰

2.2.2. *Prijevod crkvenih otaca i crkvenih pisaca*

Jeronim je neumorno radeći na prijevodu ranih otaca zadužio cijelu Crkvu. On je dopirao u sam duh svakog pisca kojeg prevodi i tako čitateljima pružao uvid u kompletnu osobnost, mišljenje i nauk samog autora. Prevodio je grčke istočne oce i tako objedinio dva svijeta jedne svete katoličke i apostolske Crkve čiji je bio neumorni pastir. Njegovi su prijevodi doprinijeli očuvanju originalnih pisama i spisa koji su s vremenom izgubljeni tako je veoma značajno utjecao na razvoj kasnije teologije, kako na Istoku tako i na Zapadu. Jeronim se s pravom može smatrati prvakom prevoditelja koji je svojim bogatim iskustvom poslužio kao putokaz kasnijim prevoditeljima Crkvenih Otaca. Svojom temeljitom izobrazbom u mladosti, Jeronim je slijedio svoje učitelje koristeći se naučenim metodama.⁹¹

„Jeronim je razlikovao prevođenje Biblije i drugih spisa. Kada se prevodi Sveto pismo, Jeronim je u načelu za doslovni prijevod jer vjeruje da je u Bibliji svaka riječ važna za puniji smisao. Jasno je da se tu misli na doslovno prevođenje. Kod drugih prijevoda Jeronim se mogao zadovoljiti i prevođenjem koje dopire do smisla. Sigurno se može reći da je on bio izvrstan prevoditelj kad su se njegovi prijevodi do danas sačuvali.“⁹²

Kada je riječ o prevođenju otaca, navode se slijedeći naslovi⁹³:

a) *Prijevod Origenovih djela*

- *Propovijed o Pjesmi nad pjesmama*
- *Propovijedi o Izaijinim viđenjima*
- *Propovijedi po Jeremiji*
- *Propovijedi po Luki*
- *Počela*

⁹⁰ Usp.: J. PAVIĆ; Z. TENŠEK, *Patrologija*, 235.

⁹¹ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 138.

⁹² M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 139.- 140.

⁹³ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 130.- 149.

b) Prijevodi Ljetopisa Euzebija Cezarejskog

- *Kronika*

- *Položaj i nazivi hebrejskih mjesta*

c) Prijevod spisa Didima Slijepca

- *O Duhu Svetome*

d) Prijevodi Pahomijevih spisa

- *Opomene*

- *Kratka razmišljanja*

- *Pravila zajedničkoga redovničkoga života.*

f) Prijevodi poslanica Teofila Aleksandrijskog

g) Prijevod Epifanijeve poslanice Ivanu Jeruzalemskom

2.3. Jeronimova egzegetska djela i komentari na biblijske knjige

Pišući komentare za pojedine biblijske knjige Jeronimu je temeljno polazište suglasnost s naukom Crkve.⁹⁴ „Metoda komentiranja mijenja se s vremenom kod Jeronima. Iz pretežno alegorijskog tumačenja, oko 392. godine autor prelazi na doslovno tumačenje.“⁹⁵ Kao najbolji Jeronimov komentar uzima se *Komentar na proroka Izaiju*, dok se najljepši smatra *Komentar na proroka Jeremiju* koji je sažet u šest svezaka.⁹⁶ Komentari se mogu podijeliti u sljedeće skupine:⁹⁷

a) - *Hebrejska pitanja o Postanku*

b) - *O etimologijskom tumačenju hebrejskih imena*

c) - *Kratki komentari psalama*

d) - *Komentar na knjigu Propovjednika*

f) - *Komentar na knjigu proroka Izaije*

g) - *Komentari na dvanaest malih proroka*

⁹⁴ Usp.: D. ŽUPARIĆ, *Kršćanski latinisti*, 104.

⁹⁵ J. PAVIĆ; Z. TENŠEK, *Patrologija*, 235.

⁹⁶ Usp.: J. PAVIĆ; Z. TENŠEK, *Patrologija*, 236.

⁹⁷ Usp.: J. PAVIĆ; Z. TENŠEK, *Patrologija*, 235- 236.

- h) - *Komentari na četiri velika proroka*
- i) - *Komentari četiri Pavlove poslanice (Gal, Ef, Tit i Fil)*
- j) - *Prerada komentara na apokalipsu Viktorina Ptujskog*

2.4. Polemički spisi svetog Jeronima

„Jeronim je bio oštar polemičar. Protivnike je neumoljivo i možda nemilosrdno napadao. Svakako ih nije nimalo štedio. Ali su i te polemičke knjige često valjano teološko razmišljanje o raznim vjerskim zbiljama.“⁹⁸

One se pak mogu podijeliti na sljedeći način:⁹⁹

- a) - *Rasprava protiv luciferijanaca*
- b) - *Rasprava protiv Helvidija u obranu Marijina djevičanstva*
- c) - *Rasprava protiv Jovinijana u obranu askeze i monaštva u dva sveska*
- d) - *Rasprava protiv svećenika Vigilancija u obranu štovanja svetaca*
- f) - *Rasprava protiv Ivana, jeruzalemskog biskupa, o Origenu*
- g) - *Rasprava protiv Rufina u tri sveska glede spora protiv Origena*
- h) - *Dijalog protiv pelagijevaca u tri sveska*

2.5. Biografski spisi

U drugoj polovici četvrtog stoljeća sveti Jeronim počinje pisati biografska djela. Opisujući živote trojice redovnika on želi prikazati povijest trojice monaha opisujući njihov vjerničko monaški put koji donosi radikalnu preobrazbu cijele osobnosti. Prvotni susret s monasima u Trieru ostavlja dubok dojam na mladog Jeronima koji biva zahvaćen monaškom duhovnošću te i sam postaje monah. Jeronim želi kroz biografske spise ohrabriti monahe koji su živjeli po pustinjama okruženi divljim zvijerima i tako bježeći od svijeta krotiti svoju narav. Stoga se Jeronima može smatrati ocem i utemeljiteljem hagiografije.¹⁰⁰

⁹⁸ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 39.

⁹⁹ Usp.: J. PAVIĆ; Z. TENŠEK, *Patrologija*, 236.

¹⁰⁰ Usp.: D. ŽUPARIĆ, *Kršćanski latinisti*, 103.-104.

Biografski spisi se dijele na:¹⁰¹

- a) *Život svetog Pavla pustinjaka*
- b) *Život Malka monaha*
- c) *Život svetog Hilariona*
- d) *O slavnim muževima, od svetog apostola Petra do Jeronimovih dana*

3. Jeronimova Vulgata

3.1. Papa Damaz i Jeronim

Poznata je činjenica Jeronimova rada na biblijskim prijevodima. Taj pothvat Jeronim prihvaća još za vrijeme njegova boravka u Rimu. Po svojoj izvanrednoj izobrazbi i možemo reći savršenom poznavanju biblijskih jezika, papa Damaz potiče i podržava Jeronima u njegovu znanstvenom napredovanju a napose u izučavanju Svetog Pisma. Kao tajnik i bliski suradnik pape Damaza stekao je njegovu naklonost i prijateljsko povjerenje, te mu daje zadatak 383. godine da priredi latinska Evanđelja sa grčkog jezika, ali i onih postojećih koji su se od davnine koristili u svetoj liturgiji.¹⁰²

Nakon smrti pape Damaza 384. godine, Jeronim odlazi na istok, odlazi u Betlehem te će se tada posvetiti biblijskim prijevodima. U svojoj monaškoj spilji osniva i neku vrstu bibliološkog instituta gdje se neumorno radilo na izučavanju, redakcijama i prevođenju biblijskih ulomaka. Jeronim je imao svoje pomoćnike, Paulu i suradnice te brojne pisare.¹⁰³

3.2. Prijevodi Svetog pisma prije *Vulgate*

Prijevod Svetog pisma prije Jeronimove Vulgate poznat je pod nazivom *Itala* koji je vjerojatno bio rasprostranjen po Italiji kao djelu Rimskog carstva. Već sveti Augustin spominje na jednom mjestu italu kao prijevod raznih biblijskih rukopisa koji se prvenstveno koriste za bogoslužje. Veoma je velika vjerojatnost da je i Jeronim kao temelj za *Vulgatu* imao već postojeći prijevod, tj. *Italu*. Međutim neki autori smatraju da se italom naziva prijevod biblije prije Jeronimove Vulgate. Iako se sa sigurnošću ne može

¹⁰¹ Usp.: J. PAVIĆ; Z. TENŠEK, *Patrologija*, 236.

¹⁰² Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 129.

¹⁰³ Usp.: Š. Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 35.

utvrditi svrha i nastajanje *Itale*, postoji mišljenje da bi itala označavala europske prijevode Biblijekako bi se razlikovali od afričkih prijevoda.¹⁰⁴

Ne može se sa sigurnošću utvrditi da je prije Jeronima prijevoda postojao neki ujednačeni prijevod na latinskom jeziku, no može se reći da su pojedini prijevodi nastajali uz veće teološke centre te neovisno jedni od drugih. Sve je ovo bilo povod da se u Crkvi za liturgijsku uporabu sastavi jedinstveni i usklađeni prijevod Svetog Pisma koji bi bio važeći za cijelu Crkvu, a tu će upravo neprocjenjivu ulogu imati sveti Jeronim, zaljubljenik u jezike i istraživanje Svetog pisma koji počinje pisati po nalogu pape Damaza.¹⁰⁵

U Betlehemu će tako nastati njegova Vulgata kroz vrijeme od dvadeset godina. S izvornih tekstova prevodit će na latinski. Tako s grčkog prevodi Novi zavjet, a potom prevodi Stari zavjet sa izvornog hebrejskog i aramejskog jezika a ne iz *Septuaginte*, grčkog prijevoda sedamdesetorice stručnjaka iz Aleksandrije iz trećeg stoljeća.¹⁰⁶

„Mnogi su bili oduševljeni njegovim prevoditeljskim djelovanjem, ali je bilo i onih drugih koji su svemu tome umanjivali vrijednost, pa čak i ponižavali njegov prevoditeljski rad. Jeronim je na te napade nekad blago, a nekad žestoko reagirao. Znao je reći: Da sam provodio život pletući košare od rogoza ili palminog lišća i tako zarađivao kruh, zabrinut samo za potrebe zemaljskog života, ne bi me nitko napadao. No budući da pokušavam osloboditi Sveto Pismo od šikara i trnja, grizu me svojim očnjacima i nazivaju krivotvoriteljem. Dokle sve ljudska zloća može i kod crkvenih ljudi ići, pokazuje i ovo: Rufin putuje u Rim da bi u vrhu Crkve ozloglasio Jeronima. Piše pismo s lažnim potpisom - Jeronim, u kojemu objašnjava da je njegov prijevod Biblije kriv i netočan, te da ga se odriče! Međutim, otkrivena je ta podvala.“¹⁰⁷

3.2.1. Redakcije Novog zavjeta

Jeronim u svom djelu počinje s najvažnijim djelom, a to su evanđelja tj. Novi zavjet. Temelj su mu najbolji rukopisi napisano grčkim jezikom. Radio je na ispravljanju već postojećih prijevoda. On je naime ispravljaio, redaktirao, uređivao grčke originale. Autor navodi da je u samom početku uređujući sva četiri evanđelja ispravio više od tri

¹⁰⁴ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 130.

¹⁰⁵ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 130. - 131.

¹⁰⁶ Usp.: Šimun Šito ĆORIĆ, „Oprosti mi, Gospodine, jer sam Dalmatinac“, *Biblija danas* 2 (2020.), 19 - 20.

¹⁰⁷ Š. ĆORIĆ, „Oprosti mi Gospodine“, 20.

tisuće riječi, tj. pogrešaka koje su bile u najboljim grčkim originalima. Marljivo radeći, tekst evanđelja dovršava 385. godine. No nije samo radio na evanđelju nego i na drugim knjigama Novoga zavjeta što i sam u više navrata potvrđuje u kasnijim pismima. Smatra se da je Jeronim dovršio novozavjetni tekst već 385. godine, ali novija znanstvena istraživanja potvrđuju da nije radio na svim knjigama Novoga zavjeta jer i sam citira u kasnijim djelima dijelove Biblije koji nisu istovjetni s kasnijom *Vulgatom*. Stoga se može zaključiti da u *Vulgati* ima dijelova koji nisu u potpunosti Jeronimovi nego kopije prijašnjih već postojećih prijevoda.¹⁰⁸

Pri radu na evanđeljima Jeronim piše u jednom pismu: „Zašto da se ne vratimo grčkome izvorniku i ne popravimo što su krivo objavili pogrešni prevodioci ili što su preuzeti neupućenici krivlje popravili odnosno što su zadrijemali prepisivači dodali ili zamijenili?“¹⁰⁹

3.2.2. Rad na tekstovima Starog zavjeta

Od 386. do 391. godine Jeronim u Betlehemu radi na ispravljanju Starog zavjeta na latinskom jeziku. On se služi *Septuagintom* na temelju Origenove *Heksaple* koja je svojevrsna obrada Septuaginte u koju su se s vremenom uvukle određene prepisivačke pogreške. Naime sam pojam „heksapla“ označava šesterostruk izvor kojim se Origen služio kako bi usporedio starozavjetne prijepise na temelju postojećih prijevoda za uporabu u kršćanskim krugovima. Poznavajući biblijske jezike, Jeronim prevodi s hebrejskih originala jer je i sam uvidio brojne nedostatke *Septuaginte* budući da samo tako može nastati novo tj. autentično djelo, a hebrejske originalne tekstove je vrlo vjerojatno dobio iz betlehemske sinagoge.¹¹⁰

„Jeronim je preveo sve protokanonske knjige Starog zavjeta, a od deuterokanonskih knjiga samo Tobiju i Juditu i to na brzinu.“¹¹¹ Poseban doprinos u prijevodu Starog zavjeta Jeronim je dao psalmima *Septuaginte* koji će kasnije biti prihvaćeni u Rimski psaltir koji se koristio u molitvi časova u cijeloj Crkvi sve do 1945. Tako će Jeronim oko 390. godine početi s izvornika prevoditi psalme ali koji nisu nikada bili u uporabi u liturgiji.¹¹²

¹⁰⁸ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 123.

¹⁰⁹ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 133.

¹¹⁰ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 135. - 136.

¹¹¹ Celestin TOMIĆ, „Nova Vulgata“, *Bogoslovska smotra* 51/1 (1981.), 130.

¹¹² Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 137.

Jeronim 405. godine završava opsežnu zadaću prevođenja Svetog pisma, tog velebnog djela kojim će ostaviti neprocjenjiv doprinos svetoj Crkvi. Taj je prijevod od sredine sedmoga stoljeća prihvaćen od strane svih Crkava na zapadu. Dio Jeronimove *Vulgate* je zasigurno prijevod Novoga zavjeta, zasigurno evanđelja i starozavjetne sve protokanonske knjige, od deuterokanonskih knjiga samo knjiga o Tobiji i Juditi, dok su ostale uzete od već postojećih latinskih prijevoda.¹¹³

3.3. *Vulgata* u Crkvi

„Riječ *vulgata* u raznim se stoljećima upotrebljavala pridjevno i imenično. Kao pridjev vezala se uz izdanje, prijevod Biblije. Riječ *vulgatus* po sebi znači - općenito poznat ili razglašen. U Jeronimovo doba *Vulgata* je *Septuaginta* ili latinski *Septuagintin* prijevod. Tako se riječju služio Jeronim i Augustin. Vjerojatno je to u ono vrijeme opći način uporabe riječi među latinskim crkvenim piscima. Danas pak riječ *Vulgata* služi kao naznaka za cijeli latinski biblijski prijevod u uporabi u Katoličkoj crkvi i službeno potvrđen na Tridentskome saboru.“¹¹⁴

Zaključno se može reći da nije cijela *Vulgata* prijevod svetog Jeronima, napose se misli na deuterokanonske knjige Starog zavjeta koje nisu u uporabi kod Židova. Taj Jeronimov izniman rad trebao je proći kroz brojne kritike da bi zauzeo posljednju riječ u Crkvi te zasjenio već postojeće prijevode Svetog pisma. Stoga moramo biti ponosni što je naš sunarodnjak iz daleke povijesti imao ovu svetu dužnost i ostavio *Vulgatu* svetoj Crkvi na trajan spomen.¹¹⁵

¹¹³ Usp.: C. TOMIĆ, „Nova Vulgata“, 130.

¹¹⁴ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 138.

¹¹⁵ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 138.

III. MONAŠTVO I ASKEZA

1. Pojam monaštva

Može se naslutiti da sam pojam monaštva ili monaha kao onog koji živi posvećenim životom nije nužno dodatno tumačiti, već da je po sebi shvatljivo značenje monaštva, no potrebno je poći od same terminologije. Riječ *monah* prvi puta se nalazi u životopisu svetog Antuna Pustinjaka u četvrtom stoljeću koji je zapisao sveti Atanazije. Tako on opisuje monaha kao kršćanina koji je pobjegao iz svijeta u osamu, što će se kasnije razviti u termin *fuga mundi*, tj. bijeg od svijeta. Stoga će pojam *monah* ostati po ovom tumačenju do danas prepoznatljiv. Polazište za određivanje monaha su tri glavna izvora, Euzebije iz Cezareje, *Tomino apokrifno evanđelje* i Afrata Sirijski.¹¹⁶

Za Euzebija je polazište psalam 67.: „Napuštene okućit će Jahve“, i polazi od pitanja, tko je taj napušteni? Dolazi do zaključka da su to oni, koji su napušteni od svijeta zbog napredovanja u Kristu. To su *monogeneis*, jedincati, koji su slični Kristu, a *Septuaginta* prevodi sa *monotropoi*, oni koji samuju ili žive na jedinstven način koji dovodi do savršenstva ili punine kreposnog života. Također, Euzebije tvrdi da su to oni koji žive čistim životom povučeni u osamu držeći se Kristovih načela i uputa da ne stječu sebi blago na zemlji, ni zlata, ni srebra ni obuće, usp.: Mt 10, 9. Euzebije za asketu koristi istoznačne pojmove kako bi označio *agapetos*, ljubljenog sina Očeva.¹¹⁷

Apokrifni spis, *Tomino evanđelje* iz Nag Hammadija iz drugog stoljeća nam pobliže na tri načina određuje pojam *monah*. Monah bi bio samotnik koji je u neprestanom traganju Boga i nutarnjeg blaženog stanja duše. Monah je također Božji izabranik, pojedinac iz naroda koji je u trajnoj povezanosti s Bogom, a ujedno i duhovna osoba koja u sebi sjedinjuje ono duhovno i tjelesno.¹¹⁸

Kod starih otaca Sirije, a napose kod Afrate polazište je od hebrejskog pojma *yahid* koji označava samotnika. Tako Afrata u četvrtom stoljeću pravi razliku između djevica /djevaca i svetih. Djevci su samotnici koji ne prihvaćaju ženidbu i život svjetovnih ljudi, dok bi sveti bili oni koji su napustili svijet, već oženjeni ali su prihvativši monaški ideal napustili prijašnji život i prihvatili samotnjački život u askezi.¹¹⁹

¹¹⁶ Usp.: Tomislav Zdenko TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost otačkog razdoblja*, (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2003.), 8.

¹¹⁷ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 8.

¹¹⁸ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 8.

¹¹⁹ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 9.

Ova tri primjera iz otačkog razdoblja su dali samo okvir pojma *monah*, a određivao bi kršćanina koji je prihvatio asketski život, tj. život pokore, trapljenja i samoće u celibatu, samotnjak nije onaj koji živi sam u kući, nego onaj koji izabire djevičanski život u celibatu odvajajući se od svijeta poradi Krista i evanđelja.¹²⁰

„Monah je dakle unutar kršćanske zajednice prvotno ‘savršen’, koji se trudi da ispuni evanđeosku zapovijed: ‘Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski (Mt 5,48). Živeći tako za slavu Božju.’“¹²¹ Iz svega navedenog se zaključuje da je monah kršćanin koji živi sam i na osamljenom mjestu, da se odrekao obiteljskog života i ženidbenog druga, da je u zajedništvu sa Crkvom i s drugim ljudima i da vodi jednostavan i skroman život u pokori i askezi.¹²²

Evagrije Pontski u svom djelu *Temelji monaškog života* za monaha kaže „Monah treba biti ovakav: da se uzdržava od žene, da ne podiže sinove i kćeri i da bude vojnisk Kristov koji se odvratio od materije, koga ne more brige i koji je daleko od svih poslovnih zabrinutosti.“¹²³

Sveti Augustin će reći za monaški život da je temelj u zajedništvu, tako će monah živjeti tijesno povezan s Kristom ali i s ostalom braćom, tako riječ *monos* označava jedno, tj. ujedinjenost s Kristom ali i s mnogom braćom koja dijele zajednički život. Cilj jednog monaha je postizanje bestrašća ili *apatheia* koja čovjeka oslobađa od zemaljskih težnji i stavlja ga na pravi put i upravlja k jedinstvu s Bogom.¹²⁴ „Osim toga glavni cilj i svrha jest i ostaje kontemplacija. I to je najviša i prvotna dužnost monaha, da se trudi oko spasenja svoje duše. I taj trud i napor oko spasenja duše može se identificirati i s asketskim životom i radom, čak i s teškim radom i u koji se može ubrojiti i znoj, muka, čak i borba.“¹²⁵

Monasi odlaze u samoću, živeći samotnjačkim životom da budu posvećeni Božjim stvarima i konačnom cilju, Kraljevstvu Božjem. Za monaha Bog je središte života. Tako on nije učitelj duhovnog života, nego duhovni praktičar iz čijeg se življenja nazire bogata duhovnost.¹²⁶

¹²⁰ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 9.

¹²¹ Dušan MORO, „Monaštvo - znak i poticaj jedinstvu Crkve“, *Služba Božja* 44/1 (2004.), 43.

¹²² Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 9.

¹²³ T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 9.

¹²⁴ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 10.

¹²⁵ D. MORO, „Monaštvo-znak i poticaj“, 52.

¹²⁶ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 81.

Kada se govori o monaškom životu, potrebno je navesti i dvije glavne skupine, to su cenobiti i eremiti ili anahoreti. Cenobiti žive zajedno pod vodstvom poglavara vodeći zajednički monaško asketski život i pokorničku praksu na organiziran način u samostanu, i ta se praksa od samih početaka monaštva cijnila više nego drugi samotnjački načini. Cenobiti se najčešće smještaju u gradovima ili manjim sredinama, a što se tiče strogosti života, cenobitski se oblik života usmjerava na zajedništvo, bratsku ljubav i poslušnost. Eremiti pak su oni koji žive samotnjačkim životom, najviše dva monaha na istome mjestu te provodeći monaški život najčešće u pustinji slijede pravila kojima se nadahnjuju snalazeći se sami za svoje životne potrebe.¹²⁷

2. Razvoj monaštva

2.1. Monaštvo u predkršćanskim vremenima i drugim religijama

„Već je u grčkom, poganskom svijetu, postojao fenomen povlačenja u osamu radi mira, traženja smisla, bavljenja filozofijom. Kod Pitagore, Platona, stoika nailazimo na opise tih pojava. Filon Aleksandrijski piše o ‘terapeutima’ (duhovnim liječnicima, pomagačima), koji su živjeli zajedno, u manjim skupinama i bavili se kontemplacijom, traženjem mira, smirenosti, tišine, duhovnog smisla i o tome pisali, propovijedali i preporučivali drugim ljudima, svojim suvremenicima.“¹²⁸

Život u zajednicama služio je filozofima kao pomoć pri postizanju bestrašća kako bi se u potpunosti posvetili svom poslu i proučavanju filozofije, medicine i drugih znanosti, izdvajali su se iz društva, nosili prepoznatljivu odjeću i provodili život u trpljenju, no to je još uvijek primitivan način postizanja sreće jer im nije Bog u središtu njihova promišljanja i djelovanja nego filozofija, način života i oslobađanje od svjetovnih stvari koje zatamnjuju njihov razum.¹²⁹

U islamu ne postoji organizirani sustav zajedničkog života posvećenih vjernika, ali se već od početaka islama javljaju askete koji na radikalni način žive svoju vjeru. Prepoznatljiv simbol takvih asketa je odijelo od vune te se i danas takvi nazivaju sufitima. Život im se sastoji od povremenih okupljanja ili zajedničkog života kada se recitiraju

¹²⁷ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 82.

¹²⁸ D. MORO, „Monaštvo - znak i poticaj“, 39.

¹²⁹ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 12.

molitve i duhovne pjesme, ali postoje i tzv. izolirani askete koji žive u pustinjama ili samotištima provodeći asketski život.¹³⁰

Budizam se u svojim temeljima može smatrati monaškom religijom. Utemeljitelj Buda je osmislio koncept monaštva i askeze kao pomoć svakom monahu budistu u kojem će doći do oslobađanja od samoga sebe i svjetovnih strasti a glavni cilj je oslobađanje od patnje. Ta potpuna sloboda može doći samo pomoću trpljenja i odustajanja od vlastitoga „ja“ i živeći prema pravilu koje je ostavio Buda te poštujući poglavara samostana. Ključan element je i potpuna nenavezanost na sva stvorena dobra i uzdignuće uma prema Apsolutnom duhu. Također veoma važan čimbenik u asketskom životu jednog monaha je meditacija pomoću koje se oslobađa od karme i dolazi do savršenstva.¹³¹

Židovi u svojim temeljima ne poznaju askezu ni monaški život kao put pokore i duhovnog napredovanja jer židovski Zakon dan Mojsiju ne nalaže takve oblike posvećenosti. Prvi obrisi ili pralikovi monaštva su starozavjetni proroci koji odlaze u pustinju i živeći pokorničkim životom naviještaju Božju riječ. Pustinja kao samotničko mjesto je mjesto obnove i čišćenja iz prijašnjih grijeha u stanje milosti. Pobožni Židovi su u strahu Božjem kroz molitvu i dobra djela te razderana srca obdržavati Zakon. Prve naznake monaštva i asketskog života nalazimo kod Esena i to u vremenima koje prethode kršćanstvu. Ti su kumranski monasi živjeli u špiljama kraj Mrtvoga mora u malim zajednicama suprotstavljajući se procesu helenizacije. Posvećivali su se kontemplaciji, meditaciji i proučavanju Pisama. Hranili su se veoma skromno, jednom dnevno su objedovali, najčešće su jeli kruh i vodu i prakticirali bračnu čistoću.¹³²

2.2. Početci monaštva u kršćanstvu

Monaški pokret u kršćanstvu počinje se formirati već u sa osobom Ivana Krstitelja koji je prekretnica između Starog i Novog zavjeta. Ivan kao Kristov preteča i prorok koji poziva na pokoru i obraćenje svojim životom utjelovljuje red jednog monaha. Ivan stavlja radikalne ciljeve u nasljedovanju Krista, osim što krsti i propovijeda on živi asketskim životom po uzoru na Esene koji su iščekivali dolazak Mesije. Kasnije sveti Pavao počinje pisati o uzvišenosti djevičanstva i života u celibatu poradi Kraljevstva

¹³⁰ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 12.

¹³¹ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 15. – 16.

¹³² Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 21.- 23.

Božjeg, također Pavao živi jednim asketskim životom u siromaštvu, od rada svojih ruku, u molitvama i suzama vapijući Bogu iščekujući ponovni Kristov dolazak.¹³³

Ozračje u kojemu se rađa monaštvo u Crkvi obilježeno je progonima i mučeništvom i spriječenim djelovanjem Crkve u društvu. Udovice i siromasi su imali poseban status u Crkvi jer su po carskim zakonima često bili izopćeni iz društva pa su svoju zaštitu mogli naći od kršćanskih braće i sestara u novonastalim zajednicama. Tako i djevice koje su bile izopćene iz društva počinju primati određen stupanj časti u kršćanskim zajednicama zbog ideala djevičanstva koji je ostavio sam Krist. Konstantin Veliki 313. godine daje slobodu kršćanima, a krajem četvrtoga stoljeća za vrijeme cara Teodozija Crkva dobiva određeni ugled i društveni status koji prije nije imala te kršćanstvo postaje službena religija Carstva. Svjetovni utjecaj se odrazio i na život Crkve. Kler počinje težiti svjetovnim častima pa je postalo i primamljivo biti kršćanin. No sve te činjenice počinju utjecati na život pojedinih kršćana koji teže za prijašnjim kršćanskim životom u skrovitosti i askezi daleko od buke svijeta, stoga se upravo taj odnos težnje prema starom kršćanstvu može smatrati korijenom monaštva u kršćanstvu.¹³⁴

Nove generacije kršćana su težile onim idealima koji su nekoć pripadali Crkvi poput mučeništva i djevičanstva a koji su iščezavali uplitanjem carske politike i svjetovnih ideala u Crkvu. Mučeništvo je oduvijek bilo visoko rangirano jer mučenik kroz svoju patnju nasljeđuje samog Krista patnika. Mučenik postaje mistik koji sve žrtvuje pa i samoga sebe za Kraljevstvo Božje i njegovu slavu. Dolaskom „vremena Crkve“ u kojemu ona postaje središte javnog života kreirajući tako i svjetovni život. Nestaje službena institucija mučenika te se sada pojedinci odlučuju za život u pokori i trpljenju tj. askezi kako bi barem tako imali udjela u Kristovu životu i prezirali svijet koji je zapreka intimnog suživota s Kristom.¹³⁵

U tom razdoblju do četvrtog stoljeća uočavala se vidljiva podjela vjernika koji su živjeli asketskim životom i ostalih koji su bili zagledani u svijet. Crkva je na neki način gubila na svojoj kvaliteti postavši državnom religijom jer se postajalo kršćaninom zbog svjetovnih stvari i pogodnosti koje je nosilo kršćanstvo tako da siromaštvo, čistoća, skromnost i mrtvljenje postaju novi ideali. Ta se praksa odvijala samostalnim životom bez nekih određenih pravila ali pod vodstvom pastira tj. biskupa koji su nadgledali cijelu

¹³³ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 24.

¹³⁴ Usp.: Ivan BODROŽIĆ, „O Bogu posvećenom životu u patristici. Prikaz povijesnog razvoja i duhovnosti“, *Diacovensia* 23/4 (2015.), 431.

¹³⁵ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 30.

zajednicu. Pastiri su uvijek stavljali asketski način života kao uzor i primjer ostalim vjernicima te se tako počinje pripremati teren za instituciju monaštva.¹³⁶

„Već od druge polovice četvrtog stoljeća monaški će život dobiti novi oblik, za što će biti zaslužni veliki sveti i organizatori monaškoga života, kao što je Bazilije Veliki i druga dvojica Kapadočana, Evagrije Pontski, Ivan Zlatousti, sveti Jeronim, sveti Augustin, Ivan Kasijan, sveti Benedikt i Grgur Veliki, papa. Još je mnoštvo drugih koji su dali svoj obol razvoju monaštva koje će zacijelo biti vrlo značajan pokret, a monasi i monaštvo bit će protagonisti velikih događanja u Crkvi. Još od vremena arijanske krize i Atanazijevih progona, monasi će odigrati veliku ulogu u zaštiti pravovjerja, premda će biti i među njima zastranjenja, pa i međusobnih borbi. No glede biti monaštva, i Istok i Zapad dijelit će isto pozitivno duhovno iskustvo te će razviti gotovo identične sadržaje duhovnoga života. Na poseban način se ističu dvije bitne sastavnice: zajednički život i život uređen pravilom.“¹³⁷

2.3. Monaštvo na Istoku

Egipat se može smatrati srcem monaštva, iz Egipta je u četvrtom stoljeću krenuo monaški pokret koji se proširio i na Zapad, tako će egipatski monasi postati uzor za čitavu Crkvu. Eremitizam kao samotnjački život i cenobitizam kao organizirano monaštvo su dva glavna načina monaškog života koje nalazimo u Egiptu. Mnogi će ostati zadivljeni promatrajući život egipatskih monaha te će i sami težiti radikalnom nasljedovanju Krista poput Svetog Jeronima koji se susreo sa monaškim životom još za vrijeme studija u Rimu. Monasi u Egiptu su nastanjivali prostor oko rijeke Nila kod Aleksandrije. Tu su se rađale čitave monaške kolonije, dok je Teba na jugu bila znatno manje monaško središte. Postoje svjedočenja da je u Egiptu od četvrtog do petog stoljeća bilo više samostana nego privatnih kuća i upravo će ta „eksplozija“ asketskog monaštva odjeknuti čitavim svijetom.¹³⁸

¹³⁶ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 31.

¹³⁷ I. BODROŽIĆ, „O Bogu posvećenom životu“, 432.

¹³⁸ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 38.

2.3.1. *Sveti Antun Pustinjak, otac monaštva*

Sveti Antun se smatra utemeljiteljem i ocem monaha na Istoku i na Zapadu. Njegov život je opisao sveti Atanazije koji opisujući njegov život donosi sliku života jednog prosječnog monaha. Sveti Antun rođen je oko 250. godine oko rijeke Nila, te je kao mladić prezreo bogati svijet i otišao u pustinju nakon što je rasprodao sve svoje imanje i podao siromasima. Antun je okupio oko sebe askete koji su živjeli u njegovom mjestu te pod vodstvom duhovnog starješine započeo provoditi život u pustinji. Strogim asketskim životom krotio je svoju narav, te su mu često dolazili demoni i duhovno ga uznemiravali. No što su napasti jače navirale, Antun je provodio strožu pokoru. U pustinji kod Pispira se trajno nastanio u samoći te bi svakih šest mjeseci odlazio po malo hrane. Uz iznimnu duhovnost, posjedovao je čudesne darove liječenja bolesnih i pronicanja ljudskih srdaca tako njegova monaška ćelija postaje svratište mnogih potrebitih koji su željni duhovnog života. Držeći se svojih monaških ideala počinje pisati upute za mlađe monahe koji stupaju na asketsko – monaški put. Za vrijeme Maksimilijanova progona on odlazi u Aleksandriju hrabriti mučenike te se nada da će i sam postati mučenikom, ali Bog je s Antunom imao druge planove. Kasnije odlazi u pustinju kraj Crnoga mora gdje živi još strožim životom postavši tako svjetlo onima koji tragaju za Bogom. Antun umire 356. godine i od tada je on primjer i uzor svakog monaha.¹³⁹

2.3.2. *Sveti Pahomije i cenobitizam*

Još za vrijeme Antunova života, u Egiptu se javlja cenobitizam, zajednički način monaškog života pod vodstvom starješine. Otac cenobita je sveti Pahomije koji je rođen 290. godine od poganskih roditelja u Tebaidi. Krsti se sa dvadeset godina nakon susreta sa monasima koji su skrbili o vojnim regrutima. Pridružuje se monasima eremitima te se posvećuje proučavanju Svetog pisma i molitvi u kojoj dobiva poticaj da osnuje obitavalište koje će postati utočište brojnim monasima. Tako Pahomije odlazi od svog učitelja i smješta se u jednom napuštenom mjestu kod Nila u Tabennisi. Kasnije će se Pahomiju pridružiti velik broj monaha kojima on postaje prvi duhovni otac te sastavlja pravila zajedničkog života kako bi postali savršena evanđeoska zajednica. Pahomije se zalagao za apsolutno siromaštvo i potpuno podređenje vlastite volje duhovnom ocu.

¹³⁹ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 40.-41.

Više o Antunovu životu vidi: Sveti ATANAZIJE, *Život Svetog Antuna Pustinjaka*, (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1985.)

Nisu ga štedjele ni brojne đavolske napasti koje su ga svakodnevno uznemiravale a on bi povećavao svoju pokoru umrtvljavajući tako tijelo i osjetila. Njegovo će se monaštvo prošiti čitavim Egiptom a posebno u Aleksandriji. Brojne skupine monaha anahoreta će se pridružiti Pahomijevu samostanu. On umire 346. godine od posljedica pandemije koja je tada harala.¹⁴⁰

„Važnost i veliku ulogu takvih monaških zajednica u početku četvrtog stoljeća osobito u teološkim razmiricama i teološkom produbljivanju vjerskih sadržaja, naglasit će i Tomislav Šagi-Bunić, ističući da je monaški ideal, koji se u to vrijeme javio, odigrao je u tom smislu (tj. da dublje teološki razmišlja i formulira istine vjere) veliku ulogu i za razvitak književnosti. Monaštvo je, tako, već nakon Nicejskoga sabora 325. započelo igrati i određenu ulogu u crkvenom i teološkom smislu, i iz tog kruga će se pojavljivati i veliki mislioci i teolozi, i tako doprinositi rješavanju teških razmirica i teoloških rasprava koje su razjedinjavale Crkvu prvih stoljeća. Jednom riječju, monaštvo i monaški fenomen koji je bujao u prvim stoljećima kršćanstva, bilo na Istoku, bilo na Zapadu, jest veliko bogatstvo i produbljenje, posvećenje kršćanskog života.“¹⁴¹

2.3.3. *Monaštvo u Maloj Aziji i sveti Bazilije*

Mala Azija je od samih početaka monaštva u četvrtom stoljeću bila sjedište monaškog života i ostalih asketskih pokreta koji su kasnije prerasli u sekte poput montanista, marcionovaca i euhita koji su zagovarali rigorizam kao jedini put kršćanskog života. U samim počecima nije bilo organiziranog monaštva kao u Egiptu te je nedostajalo duhovnih vođa. Prvi koji će preuzeti ulogu vođe monaškog pokreta je sveti Bazilije iz Cezareje.¹⁴²

Postojala je potreba udruživanja u monaštvu jer temeljna paradigma za asketski život je život prve Crkve koji su bili jedno srce i jedna duša. Može se reći da monaške skupine ne predstavljaju neku zasebnu skupinu unutar Crkve već su oni koji žele istinski slijediti Kristov život. Uvijek se težilo za istinskom svetošću a predvodnici tog asketskog pokreta na istoku su bili sveti Bazilije, Evagrije Pontski, Kasijan, Ivan Klimak i ostali.¹⁴³

¹⁴⁰ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 42.-43. Vidi: Monaci Benedittini di Praglia (ur.), *Vita copta di s. Pacomio, Abbazia di Praglia: Scritti Monastici*, 2010.

¹⁴¹ D. MORO, „Monaštvo - znak i poticaj“, 42.

¹⁴² Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 54.

¹⁴³ Usp.: Marinko PEJIĆ, „Staro istočno monaštvo i rano franjevaštvo u spisima Anđela Klarenskog“, *Služba Božja* 55/3-4 (2015.), 267.

Sveti Bazilije je rođen u Cezareji Kapadocijskoj 350. godine u bogatoj kršćanskoj obitelji. Za Bazilijevu obitelj se može reći da su generacijski bili svetoga života i prakticirali asketski život. Bazilijeva baka Makrina je bila sveta žena, jedan mu brat umire vjerojatno mučeničkom smrću, dok druga dvojica braće postaju biskupi u Nisi i Sebasti. Bazilije odlazi u Carigrad na studij retorike te će kasnije u Ateni doživjeti svoje monaško obraćenje nakon kojega radikalno mijenja svoj život te oplakujući svoju prošlost želi se povući u osamu. Za duhovnog oca odabire čuvenog Eustatija koji je duhovno brinuo za cijelu njegovu obitelj. Kasnije će Bazilije sa svojim duhovnim ocem otići na istok u potragu za monaškim životom. Prolazeći Egiptom, Sirijom, Mezopotamijom, Palestinom postaje opčaran asketskim životom tamošnjih monaha. Bazilija se duboko dojmila njihova predanost molitvi i meditaciji te strogo trapljenje tijela. Nakon povratka sa istoka, Bazilije se pridružuje Eustatijevim učenicima među kojima ostaje oko petnaest godina te ih kasnije napušta zbog teološkog razilaženja jer su Eustatijevci podržavali Arijev nauk.¹⁴⁴

Za sv. Bazilija Velikog, jednog od najvažnijih utemeljitelja istočnog monaštva, Riječ Božja predstavlja vrhunski autoritet u Crkvi, kao i za svakog kršćanina pojedinačno. Ako je Sv. Pismo uvijek jedino valjano pravilo za sve kršćane, na svakom mjestu i u svakom vremenu, jedan je i poziv na koji smo svi pozvani po jednom krštenju i jedan je i cilj kome svi težimo. U vezi s ovim pitanjem, Bazilije je najradikalniji od svih crkvenih otaca i teoretičara monaškog života. U njegovim spisima nikada se ne nalazi ni najmanji trag neke posebne duhovne teorije koja bi razlikovala savjete o evanđeoskih zahtjeva, ili bilo kakve druge teorije koja bi vodila podjeli na klase među kršćanima.¹⁴⁵

Bazilije tako počinje pisati asketske spise uz svoga brata Grgura Nisenskog i prijatelja Grgura Nazijanskog. Pišući tako on otkriva samu srž asketskog života a to je radikalno nasljedovanje Isusa Krista koji je jedini put za postizanje svetosti. Kroz odreknuće od vlastite volje i pomoću molitve svaki kršćanin, a napose monah, mora biti povezan s Bogom neprestano tragajući za njim. No ističe se i samostalni ručni rad popraćen molitvom, zajedničko pjevanje časoslova i proučavanje Svetog pisma kao jedini posao koji monah mora obavljati.¹⁴⁶

Bazilije daje prednost zajedničkom monaškom životu tj. cenobitizmu jer ono bolje pristaje ljudskoj naravi a i temelji se na životu prve Crkve, gdje su svi bili jedno srce i

¹⁴⁴ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 58.-59.

¹⁴⁵ M. PEJIĆ, „Staro istočno monaštvo“, 268.

¹⁴⁶ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 59.

jedna duša, pa stoga sastavlja znameniti *Asketikon* tj. monaška pravila koja su podijeljena u dvije skupine: opširna i kraća pravila monaškog života koja se sastoje od evanđeoskih odredaba te imaju teološki značaj. Za Bazilijevo monaštvo je uzor jeruzalemska zajednica ponajviše zbog svog jednodušnog zajedništva. Za njega je neshvatljivo da monah provodi samotnjački život, otuđen od drugih za svoju korist nego monaški život mora nužno biti živi organ Crkve usmjeren prema drugima te se i sav posao i propovijedanje usmjeruju prema bližnjemu.¹⁴⁷

O Bazilijevo monaštvo može se istaknuti da on nije bio začetnik monaštva kao takvoga, nego reformator već postojećeg kojega je on uobličio i dao mu određenu formu. Okupljao je u svojim samostanima učenike koji su slijedili njegovo pravilo i tako doprinosili izgradnji sveopće Crkve. Bazilijev monaški pokret se proširio po Maloj Aziji, Armeniji i Siriji a kasnije će imati utjecaj i na Europu i monaštvo na zapadu preko svetog Benedikta koji je pomoću Bazilijevih pravila sastavio svoja i tako će zapadno monaštvo biti izgrađeno na istočnom.¹⁴⁸

2.4. Monaštvo na Zapadu do svetog Benedikta

Ne može se sa sigurnošću utvrditi postojanje monaštva na Zapadu. Tako većina povjesničara smatra da ono vuče svoje porijeklo od Istoka, dok neki govore o autohtonom zapadnom monaštvo koje se razvija u isto vrijeme kao i na Istoku. Kako je djevičanstvo u ranoj Crkvi postalo popularno, mogu se nazrijeti takve strukture i na Zapadu. Također istočno monaštvo dolazi na Zapad preko svetog Atanazija koji piše životopis svetog Antuna Pustinjaka i tako utječe na razvitak novih asketsko - monaških zajednica. Utemeljitelji monaštva na Zapadu, poput svetog Jeronima, Hilarija, Kasijana i drugih su bili u doticaju sa istočnim monaštvom za vrijeme svojih putovanja. Ta se sličnost očitovala i u terminološkim izričajima *monasterium*, *eremita*, *monachus* i sl, uza sve razlike istočnog i zapadnog monaštva sličnosti su veoma podudarne.¹⁴⁹

„Na zapadu, prve obrise monaštva i monaškog i zajedničarskog života nalazimo u primjeru života sv. Augustina u Hiponu, zatim djelo ‘Vita Martini’ (sv. Martina Tourskog), zatim ‘Regula’ iz Lerinsa i sv. Ivana Kasijana. Južna Galija će sredinom 5. stoljeća doživjeti procvat i širenje monaštva, koji će se, poslije proširiti do Irske. U Italiji

¹⁴⁷ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 61.-62.

¹⁴⁸ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 65.

¹⁴⁹ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 67.

će se u 6. stoljeću pojaviti sveti Benedikt i njegova Regula. Sveti Kolumban (+615.) djeluje nešto kasnije u keltskim krajevima.“¹⁵⁰

2.4.1. *Monaštvo u Africi i sveti Augustin*

Afrička Crkva je od svojih početaka bila plodna monaškim pokretima a napose ženskim monaštvom. Ističu se Tertulijan i Ciprijan koji su zagovarali rigorističku asketsku duhovnost. Tek sa svetim Augustinom počinju se stvarati jasniji obrisi asketskog života u Africi jer je upravo on utemeljio prvi muški samostan na afričkom tlu. Veliku ulogu u njegovu životu i obraćenju su imali upravo monasi svetog Antuna Pustinjaka za njegova boravka u Trieru. Nakon Augustinova obraćenja i odlaska u Rim on izbliza promatra monaški život koji mu je poticaj da se i sam posveti asketskom životu. Tako po povratku u rodnu Tagastu on rasprodaje očevo imanje i sve razdjeljuje siromasima pa će i sam poći živjeti, a nakon svećeničkog ređenja 391. godine on podiže samostan okupljajući oko sebe monahe. Nakon biskupskog imenovanja svoj dvor pretvara u samostan, te će za vrijeme svoje službe osnovati pet samostana.¹⁵¹

Pišući svoja pravila i upute o monaškom životu, Augustin za uzor uzima prvotnu zajednicu kršćana po opisu iz Djela apostolskih. Po uzoru na svetog Bazilija naglašava strogu askezu i trpljenje tijela te fizički rad koji mora biti izvor prihoda jednog monaha. Dok je Bazilije davao prednost aktivnom djelovanju u monaškom životu, Augustin stavlja naglasak na intelektualnu izobrazbu i klerički život u zajednici. Taj će monaški procvat biti zaustavljen prodorom Vandala ali će ponovno kasnije doživjeti procvat u šestom stoljeću u Italiji kroz izbjegle biskupe i monahe koji su rastjerani po Zapadu.¹⁵²

2.4.2. *Monaštvo u Galiji i Kasijan*

U četvrtom i petom stoljeću je monaštvo u Europi bilo u svom punom jeku a ponajviše u tadašnjoj Galiji i vjerojatno zaslugom svetog Atanazija za vrijeme njegova izgnanstva u Trieru gdje je postavio čvrste temelje asketskog života. Potom je sveti Hilarije živeći monaškim životom sa ostalim klericima doprinio razvoju monaštva. Ponajveći doprinos monaštvu dao je sveti Martin Tourski u četvrtom stoljeću koji kao biskup okuplja oko sebe učenike koji prihvaćaju asketski život te gradi samostan blizu

¹⁵⁰ D. MORO, „Monaštvo - znak i poticaj“, 47.

¹⁵¹ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 68.

¹⁵² Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 68. - 69.

svog biskupskog središta gdje se neprestano kao biskup vraćao u želji za samoćom. Stoga će kasnije sam postići ono za čim svaki monah čezne, a to je *apatheia* ili bestrašće duše. Nakon Martinove smrti 397. godine on će postati uzor i otac monaštva na zapadu te će se njegova pravila opsluživati do prodora benediktinskog reda.¹⁵³

Još jedan velikan monaškog pokreta je Ivan Kasijan koji svojim djelovanjem stvara novo žarište monaštva i asketskog života na području današnjeg Marseilla u Francuskoj, tj. nekadašnjoj Galiji. Kasijan je rođen 360. godine u istočnom dijelu Carstva u Rumunjskoj u gradu Dobrođi te kao Latin veoma dobro poznaje grčki jezik i u mladosti odlazi u Betlehem 378. gdje ulazi u jedan samostan kako bi se posvetio monaškom životu. Međutim, želeći provoditi stroži asketski život posjećuje Egipat gdje ostaje samo nekoliko godina jer je Teofil aleksandrijski biskup krenuo proganjati monahe budući da su bili osumnjičeni za Origenov pokret nazvan origenizam. Kasnije Kasijan odlazi u Carigrad gdje biva zaređen za đakona po rukama Ivana Zlatoustog.¹⁵⁴

Jedno od najpoznatijih Kasijanovih djela je uputa o osam glavnih mana i lijekovima za borbu protiv glavnih strasti, za to je djelo bio nadahnut Evagrijem Pontskim i njegovim *Traktatom o monaškom životu*. Kasijan u prvom dijelu piše o monaškim običajima u Palestini i Egiptu a u drugom dijelu razlaže kako pobijediti glavne mane u životu jednog monaha tj. neumjerenost u jelu i piću, pohotu, taštinu, lijenost, oholost, škrtost, tugaljivost i sl. Također poznat je i po dijelu *Nagovori* u kojima tumači asketski nauk koji je i sam primio u svojoj mladosti od starih monaških otaca u Egiptu. Ta će njegova djela postati glavni izvor monaškog života na zapadu do pojave svetog Benedikta i njegovih pravila, te će se i sam Benedikt služiti Kasijanovim *Nagovorima* kada govori o askezi i monaštvu.¹⁵⁵

2.4.3. *Monaštvo u Britaniji*

Kršćanstvo je u Britaniju došlo veoma rano još oko 200. godine, a kasnije u procesu pokrštavanja veliku ulogu su imali monasi. No nisu posve jasne okolnosti i vrijeme nastanka monaških zajednica na prostorima Britanije. Kasnije u šestom stoljeću dolazi do procvata monaškog života a svoje začetke ima sa svetim Germanom iz Auxere-a biskupom iz petog stoljeća koji je postavljao biskupe i utemeljio mnoštvo opatija u

¹⁵³ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 70.

¹⁵⁴ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 72.

¹⁵⁵ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 72.

kojima su monasi provodili asketsko – monaški život. Svoje nadahnuće su monasi crpili od egipatskih i palestinskih monaških zajednica živeći po uzoru na Bazilijeva i Augustinova pravila. Još jedna karakteristika britanskih monaha je neprestana pokretljivost, tj. selidba sa ciljem evangelizacije poganskih naroda Britanije i Irske. Predvodnik monaštva u Britaniji i Irskoj je Patricije, nama poznat kao sveti Patrik iz petog stoljeća koji naviješta monaški način života i ljubav prema djevičanstvu. Nakon Patrikove smrti 461. godine dolazi do „erupcije“ asketskog života u Irskoj.¹⁵⁶

3. Monaštvo i askeza svetog Jeronima

3.1. Prvi susret s monaštvom

Nakon Jeronimova boravka u Rimu gdje su veliku ulogu u njegovu obraćenju i krštenju imali nedjeljne posjete katakombama rimskih mučenika. Značajnu ulogu u njegovu kasnijem životu imat će i prvi susret s monasima i asketskim životom nekih redovnika u Rimu gdje on i njegov prijatelj Rufin bivaju oduševljeni takvim načinom života. Rufin se vraća u rodnu Akvileju i posvećuje se monaškom životu, a Jeronim odlazi u Trier gdje je veoma kratko obnašao svjetovne službe u carskoj rezidenciji te stjecao nove spoznaje i prijateljstva.¹⁵⁷

Put u Trier se može smatrati okosnicom u Jeronimovu životu te će usmjeriti njegov daljnji rad i asketsko posvećenje. U Trieru se asketsko monaški pokret udomaćio te je doživio svoj procvat oko 360. godine. To je monaštvo bilo organizirano poput onoga u Egiptu, a tome je najviše doprinio sveti Atanazije koji je bio izgnan iz Aleksandrije u Trier te tamo postavio čvrste temelje monaštva i askeze. U Trieru će po zaslugama svetog Atanazija mladi Jeronim upoznati monaštvo i oduševiti se asketskim životom koji će kasnije prihvatiti.¹⁵⁸

Jeronim se zauzeto dao na proučavanje načela i prakse egipatskog monaštva i isposničke askeze, u tome mu pomažu spisi svetog Atanazija. U isto vrijeme Jeronim počinje izučavati djela Crkvenih Otaca, a napose svetog Hilarija iz Poitiersa te ručno prepisujući njegova dva djela *Traktat o psalmima* i encikliku o istočnoj vjeri pod nazivom *Synoda*, dolazi do unutarnje spoznaje o raskidu između duhovnog i svjetovnog čovjeka i potrebi trapljenja tijela kako bi se duši dala prednost. Značajnu ulogu u shvaćanju

¹⁵⁶ Usp.: T. Z. TENŠEK, *Asketsko - monaška duhovnost*, 73.-74.

¹⁵⁷ Usp.: A. MIŠIĆ, „Uz 1600. obljetnicu smrti sv. Jeronima“, 4.

¹⁵⁸ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 22.

Jeronimova isposništva dao je Evagrije Pontski. Tako Jeronim stječe spoznaje o istočnom monaštvu, shvaćanju Crkve na Istoku te će se tako preko Jeronima stvoriti poveznica istoka i zapada u teologiji i asketskom životu.¹⁵⁹

Na Jeronima će snažan utjecaj ostaviti i sljedeći događaj za vrijeme jedne šetnje „jednog popodneva u šumskim guštarama izvan Trieru, u siromašnim kolibama samački je živjela neka vrsta redovnika i pustinjaka, mole klečeći na mahovini, uz šumske potočice, ili čitaju Sveto pismo naslonjeni na jastuke od paprati. U molitvi su živjeli jednostavno, a jedan je od njih na golemo Jeronimovo zadovoljstvo, dao mu spis, Život svetog Antuna pustinjaka koji je napisao već tada glasoviti Atanazije Aleksandrijski.“¹⁶⁰

Za vrijeme njegova Boravka u Trieru, obilazio je Galiju gdje je stjecao brojna prijateljstva kojih će se sjećati cijeloga života. Pisao je brojna pisma muževima i ženama koji su ostavili traga u njegovu životu. U tom djelu Europe monaški život je bio u punom jeku stoga je Jeronim upoznao askete koji su živjeli na tom području koji su ostavili na njega dubok utisak, a sve će to poslužiti da i Jeronim krene monaškim putem.¹⁶¹

3.2. Odluka o monaštvu u Akvileji

Za vrijeme posjete rodnom Stridonu, Jeronim donosi odluku da i sam krene putem monaštva i askeze, a nakon priopćenja te odluke roditeljima, on zauvijek napušta rodno mjesto bez podrške svoga oca koji biva razočaran tom odlukom. Jeronim stoga odlazi u Akvileju oko 370. godine gdje ponovno susreće prijatelja iz studentskih dana Rufina. U Akvileji se duboko ukorijenilo monaštvo, a tamo je živjela i Jeronimova sestra koja se također posvetila asketsko monaškom životu. Tu je Jeronim oblikovao svoje stavove o monaštvu, mrtvljenju i askezi, ovdje su mu se otvarali duhovni vidici i stvarali poticaji na prihvaćanje monaškog života.¹⁶²

Jeronim je našao smještaj kod jednog prijatelja iz mladosti, svećenika Kromacija, koji je živio sa svojom majkom i dvije sestre monahinje. Oni su njegovali neku vrstu monaškog života i proučavali su teologiju. Kromacije je imao veliku biblioteku što je dodatno poticalo Jeronima na ostanak i trajnu opredijeljenost na monaški život. Jeronim je počeo uz Kromacijevo oduševljenje okupljati oko sebe poznanike iz ranijih dana kako bi im se pridružili u monaškim podvizima i tako se počinje formirati skupina od prvih

¹⁵⁹ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 39. - 40.

¹⁶⁰ Usp.: Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 24.

¹⁶¹ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 22.

¹⁶² Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 42.

desetak učenika u Jeronimovu i Kromacijevu samostanu. Ovaj pokret je odobrio i mjesni biskup Valerijan a u samostanu su boravili Jeronimov brat Bono, prijatelj Rufin iz Akvileje, Heliodor iz Altina, Evagrije, Komracijev brat Euzebije, đakon Julijan te monasi Krizogon, i Inocent.¹⁶³

Osim provođenja asketskog života, Jeronim se sa svojim drugovima dao na izučavanje Svetog pisma i teologije pod vodstvom spisa svetog Atanazija. Može se reći da je neprestano cvjetao asketizam, te se mnoštvo muškaraca i žena oduševljavalo monaštvom i prihvaćalo mistiku i askezu. Tako je Akvileja postala duhovno središte monaškog života, može se reći čak i središte duhovnosti na Zapadu do 373. godine kada se okolnosti počinju mijenjati.¹⁶⁴

„A onda gdje je Bog prisutniji, eto odmah i vraga. Treba znati da heretici arijanci nikada nisu oprostili Komraciju da je značajno pomogao da ih se protjera iz Akvileje, a sada što je primio Jeronima i društvo i što je tu nastala tvrđava pravovjerja. Počele su se pronositi glasine da su lokalne vlasti bliske hereticima i da planiraju protjerati to duhovno društvo. U isto vrijeme gradsko salonsko svećenstvo iz zavisti i netrpeljivosti ne trpi drukčije od sebe u Crkvi, posebice ovi koji već svojim samim postojanjem dovode u pitanje njihov život pun ne dostojnosti. Ipak je za povijest ostalo nejasno, zašto su te skupine poslale neke fanatične heretike, vjerojatno arijevece, da jedne noći provale u taj samostan, protjeraju sve goste i sve u njemu rasture i oštete. Mira tu više nije bilo. Rufin odlazi u Egipat, Heliodor u Jeruzalem, Evagrije se vraća u Antiohiju, a Bono na pusti otočiću Dalmaciji... Jeronim posljednji od njih ostaje u Akvileji i bori se. A onda mu protivnici počinju podvaljivati i stvarati zlobne intrige, podlo širiti klevete sve do Stridona.“¹⁶⁵

3.3. U potrazi za monaštvom na Istoku

Nakon prijašnjih nemira, Jeronim 373. godine napušta s tugom u srcu voljenu Akvileju i planira otputovati na Istok u potragu za samoćom. Nakon dugog putovanja preko Trakije do Crnog Mora pa do Cilicije kroz Bitiniju i konačno do Sirije gdje biva zahvaćen bolešću. S tugom u srcu za svetim monasima i zajedničkim životom u Akvileji on će se sjećati svoje subraće. Odluku o putovanju na Istok, pratile su glasine o svetim

¹⁶³ Usp.: Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 25.

¹⁶⁴ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 23.

¹⁶⁵ Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 26.

monasima koji tamo u strogoj askezi žive svoje monaštvo, uz to pratila ga je želja još od rimskih dana da posjeti Jeruzalem. U Siriji posjećuje jedan samostan koji je utemeljio monah Teodozije te biva oduševljen vidjevši askete i njihovu predanost pokorničkom životu. Jeronim od monaha traži molitvu za sebe jer je bio na sjecištu svojih životnih putova. Iako bi im se najradije pridružio, Jeronim taj pothvat odgađa jer je svjestan svojih duhovnih rana iz mladosti te sebe smatra ne dostojnim za taj anđeoski zbor monaha koji u trapljenjima, pokori i askezi krote svoje tijelo i upravljaju svoj duh Bogu.¹⁶⁶

„Putujući tako na Istok do Antiohije i družeći se s pustinjacima, Jeronim osjeća kako još nije sa sebe potpuno odbacio zavodljivost prijašnje razuzdanosti. Činilo mu se da ni najmanje nije odustao od svojih slabosti. Tu u pustinji kao da ga je đavao vezao novim nitima smišljajući za njega nove i sve teže prepreke. Osjećao se u pustinji kao da ga okružuju more i valovi, osjećao je da natrag na Zapad ne želi, ali da ni naprijed ne može. Bilo je to najveće unutarnje iskušenje njegova dotadašnjeg života.“¹⁶⁷

Nakon što je stigao u Antiohiju, Jeronim se razbolio od teškog putovanja. Dugo je bolovao te se očekivalo da će umrijeti, no u Antiohiji ga je primio njegov prijatelj Evagrije te ga smješta u svoj dom u Maroniji u blizini Antiohije. Pruživši mu potrebnu njegu, Jeronim ozdravlja te se daje na posao u Evagrijevoj knjižnici: izučava grčki jezik i prepisuje drevne rukopise. U Antiohiji susreće monaha Malka koji ga je oduševio za monaškim životom i askeзом. Kasnije će Jeronim iz čina zahvalnosti sastaviti Malkov životopis uzimajući ga za uzora monaškog života.¹⁶⁸

„Jeronim je domalo krenuo u Halkidsku pustinju među pustinjake kao što je to bio njegov davni naum. Krenuo je s najvećim oduševljenjem da se mrtvi, kroti tijelo, posti, ispašta za počinjene grijehе i da se u dubokome razmišljanju moli, Boga hvali i na svemu zahvaljuje. Jeronim u pustinji provodi najstroži život. Kuša ravnati dušom i pokoriti tijelo... U pustinji je produbljeno čitao Sveto Pismo, za svoju je knjižnicu prepisivao knjige. Čak su mu u tu svrhu na usluzi bili službeni prepisivači. Jeronim se naročito trudio naučiti i usavršiti strane jezike, oko njega se govorilo sirijski i grčki. U toj pustinji nitko ni najmanje nije poznaо latinski, to je Jeronima sililo upozнati jezike koji su se ondje govorili.“¹⁶⁹

¹⁶⁶ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 26.

¹⁶⁷ S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 54.

¹⁶⁸ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 26.

¹⁶⁹ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 26.

U Halkidskoj pustinji započinje Jeronim razdoblje molitve i posta, te kajanja za prijašnje grijehе iz mladosti. U tom razdoblju stavljao je dušu na najjače kušnje te tako uspijeva pokoriti svoje tijelo. Njegova hrana je bila veoma oskudna pa je silnim postovima trajno oštetiо svoje zdravlje i poremetio probavu. Bolest koja ga je pratila rezultat je jednolične prehrane, najčešće ječmenih kruhova i kaše te velike razlike u dnevnoj i noćnoj temperaturi. Jedini lijek mu je bila molitva. No nisu jedino tjelesne kušnje bile znak patnje. Đavao ga je opsjedao kroz misli o prošlim grijesima stavljajući mu pred oči slike golih djevojaka iz rimskih dana. Često bi imao bludne vizije po noći, a preko dana fizičke napasti.¹⁷⁰

Jeronim se u pustinji posvetio izučavanju Svetog pisma, prepisivanju knjiga te učenju hebrejskog jezika kako bi mogao potpuno razumjeti duh Svetog pisma. Iako mu je hebrejski jezik zadavao mnoštvo muka, radosno se uhvatio tog zadatka znajući da će tako doprinijeti Crkvi kroz prijevod Svetog pisma. Iscrpljen postovima, fizički je zarađivao pletući košarice i kostrijet od pustinjskog raslinja te ih prodavao putujućim karavanama kraj njegove špilje. Često bi se noću družio s ostalim monasima i posjetiteljima njegove špilje te bi prepričavali duhovne priče koje je Jeronim često skicirao i slao pobožnim muževima. U pustinji se događa Jeronimovo konačno obraćenje, odrekao se poganske književnosti i prigrlio Sveto pismo kao jednu nasladu svoje duše.¹⁷¹

3.4. Monaško posvećenje i svećeničko ređenje

Nakon sukoba sa nekim monasima hereticima u Halkidskoj pustinji za vrijeme teološkog spora o odnosima osoba u Presvetom Trojstvu, Jeronim 380. godine ponovno odlazi u Antiohiju gdje ga prima njegov bliski prijatelj Evagrije na svom imanju Maronija. Pod vodstvom Evagrija, sluša predavanja Apolinara iz Laodiceje i egzegetska tumačenja Svetog pisma i tako stvara dobre temelje za prevoditeljski posao u betlehemskom samostanu. Evagrije potiče Jeronima da primi svećeničko ređenje no Jeronim strahuje od vezanosti za jedno mjesto ili službe koja se protivi asketskom životu.¹⁷²

„Nakon što mu je Evagrije preporučio sveti Red, Jeronim će mu: Mene? Ti znaš da ne podnosim da me se veže. Želim ostati slobodan kao vjetar, a ne da stalno boravim

¹⁷⁰ Usp.: S.PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 63.

¹⁷¹ Usp.: S.PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 58.-60.

¹⁷² Usp.: Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 31.

u jednoj biskupiji kao stari kesten ovdje u tvom vrtu. Ne, ne, hvala, nije to za mene, odgovara na prvu Jeronim. Ali kad mu biskup Paulin u toj svojoj upornosti obeća potpunu slobodu, jer on takav baš i treba. I kad ga uvjeri da će mu sakrament svećeničkog reda dati neslućenu snagu i znatno veće mogućnosti djelovanja za Gospodina i Crkvu Kristovu. Na kraju prihvati i u mjesnoj katedrali bijaše zaređen za svećenika.¹⁷³

Nakon ređenja Jeronim ponovno nastavlja svoj asketsko monaški život i nastavlja djelovati izvan biskupove vlasti te je tražio od crkvenih vlasti oslobađanje od pastoralnog djelovanja. To izabire iz osobne poniznosti jer se smatra ne dostojnim svećeničke službe. Čak mu i slavlje svete Mise predstavlja određeno napuštanje asketske prakse o siromaštvu i pokori. Kasnije odlazi u Carigrad gdje sluša predavanja Grgura Nazijanskog i njegova tumačenja Svetog pisma. Također susreće najvrsnije teologe koji mu prenose ne samo znanje nego i ljubav prema Crkvi i teologiji.¹⁷⁴

3.5. Jeronim i Paula u Rimu

Papa Damaz je 382. godine pozvao biskupe u Rim na održavanje sabora s ciljem da se riješe neka gorljiva pitanja o stanju u Crkvi. Iz Carigrada odlaze dvojica biskupa, Paulin Antiohijski i Epifan iz Salamine te sa sobom vode Jeronima kao teološku i duhovnu pratnju. Jeronim je brzo stekao ugled jer se glas o njegovu asketskom životu već pronio Rimom te mu i sam papa Damaz biva naklonjen i uzima ga za prijatelja.¹⁷⁵

Po dolasku u Rim 383. godine, Jeronim nalazi smještaj u domu bogate rimske udovice Paule koja je imala petoro djece te Marcele, također bogate udovice koja je ostala zadivljena svetim Atanazijem i njegovim predavanjima koje je redovno posjećivala. Marcela je bila prva udovica iz Rima koja se odrekla svega bogatstva i izabrala monaški život u samostanu pod asketskim pravilima. Njoj su se pridružile Paula i brojne druge djevojke i rimske udovice i izabiru Jeronima za duhovnog oca i vođu u monaškom životu. Marcela je svoje imanje pretvorila u samostan koji je postao svratište brojnih duša željnih Boga. Pod Jeronimovim vodstvom provode asketski život, skromno se hrane, piju vodu iz glinenih vrčeva, pokornički se odijevaju i brinu za siromašne. Takva vrsta života i apostolata je bila neuobičajena za bogate kršćane i kler onog vremena.¹⁷⁶

¹⁷³ Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 31.

¹⁷⁴ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 64.

¹⁷⁵ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 30.

¹⁷⁶ Usp.: Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 33.

„Nažalost, okolina nije taj njihov način života prihvatila kao dobru novost i primjer, nego su se većinom iz zavisti okrenuli njihovu klevetanju. Ljudska zloba i uskogrudnost sve je to pomutila... Išli su dotle, da su počeli širiti glase da je redovnički život protuprirodan, da ni blažena djevica Marija nije djevičanski živjela.“¹⁷⁷

Jeronim je često pisao svojim monahinjama i ostalim udovicama te kroz pisma branio monaštvo, poticao na asketski život, promicao post i pokoru te su i mnoge poganke, hramske prostitutke bile oduševljene tim načinom živote pa su i same nakon krštenja prigrlile asketski život. Sve to neće ostati ne zapaženo, zavist, mržnja i pohlepa rimskih klerika razbuktala je glasine o Jeronimu kao mučitelju i iznuđivaču bogatih udovica. Ponajviše je smetao Jeronimov svetački duh koji je utjecao i na samog papu te je nakon sudskog postupka Jeronim kao vođa asketskog pokreta morao otići iz Rima te će se 385. uputiti prema Kristovu zavičaju, u pratnji monahinje Paule.¹⁷⁸

3.6. Monaški život u Betlehemu

Opraštajući se od Rima, Jeronim se s tugom na srcu sjeća svetih kršćana koji su mu pomagali za vrijeme njegova boravka u Rimu. U tuzi se oprašta sa svojom subračom monasima i monahinjama kojima je bio duhovni otac. Napose piše svojoj suradnici Azeli i ističe svoju radost što ga svijet mrzi te ujedno moli svoje suradnice za molitvu kako bi mogao sretno stići u Kristov zavičaj. Naime, već nakon svog obraćenja Jeronim je imao čvrstu nakanu poći putem Kristova zavičaja, a sada će to i ostvariti.¹⁷⁹

Odlazeći prema svetoj zemlji, Jeronim posjećuje svojeg prijatelja na Cipru biskupa Epifana, a potom odlazi u Antiohiju kod Evagrija i biskupa Paulina koji ga je zaredio za svećenika. U Aleksandriji susreće prijatelja Didima Slijepca gdje pohađa predavanja te sluša njegove govore o monaškom životu. Didim i Jeronim su bili veoma povezani. Toliko se nadahnjivao Didimom da je čak pisao o njemu u svom spisu *Slavni muževi* i preveo je njegovo djelo *O Duhu Svetom*.¹⁸⁰

Jeronim je u Antiohiji čekao svoje suradnice monahinje Paulu i Eustohiju koje su za njim krenule na putovanje prema svetoj zemlji kako bi se trajno posvetile monaškom životu pod Jeronimovim vodstvom. Nakon što su se našli u Evagrijevu domu, krenuli su put Jeruzalema te su putem obilazili sveta mjesta pisali upute budućim hodočasnicima.

¹⁷⁷ Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 33.

¹⁷⁸ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 75.

¹⁷⁹ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 79.

¹⁸⁰ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 34.

Obilazili su Judeju, Jordan, Samariju te se nadahnjivali Svetim pismom, životima proroka i apostola. Odbijali su smještaj u bogatim vilama gdje su ih mještani željeli ugostiti, te su odabrali samotne špilje gdje bi noćili.¹⁸¹

386. godine Jeronim, Paula i Austohija dolaze u Betlehem. Jeronim je našao privremeni smještaj u nekom muškom samostanu s ostalim monasima, a Paula i Eustohija su smještene u gostinju za hodočasnike i putnike. Ljubav prema asketskom životu i monaštvu je bila poveznica njihova života. Njihovo prijateljstvo je bilo nadahnuto Svetim Pismom te sa žarom u srcu počinju graditi samostane uz materijalnu pomoć bogate Paule.¹⁸²

Jeronim i Paula gradili su dva samostana pokraj špilje Kristova rođenja, jedan muški, a drugi ženski, a bili su poglavari svatko u svom samostanu. Osim monaško - asketskog života, Jeronim je nedjeljom propovijedao svećenicima na nedjeljnoj svetoj Misi, te je držao predavanja Svetog pisma. Samostani su se financirali od dobrovoljnih priloga hodočasnika koji su obilazili sveta mjesta i Paulinim nasljedstvom iz rimskih dana. Nakon deset godina samostani su doživjeli izvjesnu financijsku krizu kada su sva sredstva za održavanje potrošena, no Jeronim sa svojim monasima i monahinjama nastavlja život posta, molitve i fizičkog rada.¹⁸³

U počecima zajedničkog života odaziv novih monaha je bio slab, a kasnije im se pridružilo novih desetak monahinja iz Rima koje su bile protjerane zbog strogog asketskog života. Za oba samostana se javila velika zainteresiranost te se broj monaha i monahinja neprestano povećavao. U samostanima su se opsluživala pravila zajedničke molitve, rada i pomoći siromasima, proučavanje Svetog pisma je bilo obvezno za sve monahe, a djevičanstvo i poslušnost su bili kruna asketskog života.¹⁸⁴

„Život se Jeronimove zajednice dobrim djelom provodio po uzoru na egipatske monaške udruge. Redovnici su uglavnom imali vlastite sobice. U zajedničkim su prostorijama molili, jeli i učili. Posebice su se redovnici vježbali u posluhu prema samostanskom starješini. Radili su poljske poslove i na drugi način privređivali za kruh. Kako je Jeronim bio vrhunski intelektualac, svoje redovnike je upućivao u studij. Sigurno su se bavili prepisivanjem knjiga. Jeronim nije primjenjivao Pahomijev redovnički nacrt i njegovu stegu. Dosta je slobodno shvatio i primjenjivao njegovo pravilo. Nedjeljom je

¹⁸¹ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 80.

¹⁸² Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 36.

¹⁸³ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 83.

¹⁸⁴ Usp.: Š.Š. ĆORIĆ, *Sveti Jeronim*, 35.-36.

i svetkovinama muška i ženska zajednica u bazilici Porođenja s betlehemskim pukom pribivala misnom bogoslužju. Službu je redovito predvodilo betlehemsko svećenstvo. Često je bio nazočan i jeruzalemski biskup.“¹⁸⁵

A što se tiče ženskih samostana, on se sastojao od tri velika imanja i bio je sazdan uz crkvu. Paula je bila poglavarica samostana, a Jeronim je ravnao svim tim monasima i monahinjama brineći se za njihov duhovni i intelektualni rast. Monahinje su bile podijeljene u tri skupine ovisno o staležu i društvenom položaju, no sve su monahinje obdržavale isto redovničko pravilo i okupljale se na zajedničku molitvu. Svako slobodno vrijeme se koristilo za proučavanje Svetog pisma i egzegetskih spisa te neprestanu molitvu izmjenjujući se po satima u Crkvi. Redovničko odijelo monaha i monahinja je bilo skromno i sasvim ujednačeno, a sastojalo se od duge smeđe ili crne tunike i plašta.¹⁸⁶

Nakon dugih godina u samostanu, 403. godine umire Paula, a na čelo samostana biva postavljena Eustohija. Samostan je tada brojao preko pedeset monahinja. Nakon Pauline smrti, Jeronim se povukao u svoju monašku ćeliju te pišući razne traktate odgovarao na suvremene izazove u Crkvi. Njihovi samostani su spaljeni 416. godine u naletu pelagijevaca koji su progonili pravovjerne monahe jer su podržali biskupa Ivana koji je protjerivao heretike. Monasi i monahinje su našli svoj novi smještaj nedaleko od Betlehema, a monasi su se bavili prepisivačkim bibliološkim radom. U samostanima se govorio grčki i latinski jezik jer su monasi pristizali sa raznih krajeva svijeta, te su se Jeronimovi i Paulini samostani smatrali centrom monaškog života.¹⁸⁷

Iako je poharan bolešću, Jeronim ne prestaje voditi duhovne bitke živeći pokorničkim životom. Od trapljenja tijela uslijedile su mnoge bolesti, no njega vode misli o vječnom životu i blaženstvu na Nebu. Za Jeronim je monaštvo prije svega trajna posvećujuća odluka koju promatra kao drugo krštenje. Monaštvo i askeza su za njega sinonim za novo mučeništvo, mučeništvo tijela u strogim trapljenjima i pokori kojim se duh čisti od strasti i pohota ovoga svijeta. Redovnička odluka pere duh čovjekov, a taj duh je jedina vrijednost koja se prinosi Bogu kroz molitve, askezu, suze i podvige jednog monaha i monahinje.¹⁸⁸

Jeronim je proveo više od trideset godina u strogoj askezi, mrtvljenju i pokori. Pisao je svoje spise uz kostur mrtvačke lubanje i s križem u ruci. Bio je moralist koji je

¹⁸⁵ M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 36.

¹⁸⁶ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 36.

¹⁸⁷ Usp.: S. PROSPEROV NOVAK, *Sveti Jeronim*, 99.-100.

¹⁸⁸ Usp.: M. MANDAC, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, 216.-217.

dao dragocjen doprinos monaškom životu, djevičanstvu i čistoći. Samostani su postali svojevrсни duhovni centri monaškog života. Nakon njegove smrti u Betlehemu 419./420. godine Crkva je dobila još jednog sveca, velikana i duhovnog diva koji je ostavio svoj doprinos ne samo biblijskoj znanosti nego cijelom kršćanskom svijetu, a svima nama primjer nasljedovanja.¹⁸⁹

4. Jeronimove izreke o askezi i pokori¹⁹⁰

- Premda sam i prije iz svetih knjiga znao da Bog dariva više nego se u njega ište, i da mnogo puta daje što oko ne vidje, u uho ne ču, i um čovječji ne zamisli, ipak, sad sam to iskustvom sam u samom sebi poznao.
- Koliko god puta ugledaš ma bilo što slavno na svijetu, prenesi se pameću u raj: započni biti što ćeš biti poslije, i čut ćeš gdje ti zaručnik govori: Metni me kao zaklon na srce svoje, kao pečat na mišicu svoju, pa utvrđen u tijelu i duši poviknut ćeš i reći ćeš: Velika voda neće moći ugasiti ljubav, ni rijeke potopiti je.
- Čitaj veoma često, uči što možeš više. Neka te sa Svetim pismom u ruci san zateče, i ona sveta knjiga prihvaća lice kada pada od drijema.
- Obraćanje nije nikad prekasno. Razbojnik s križa prelazi u raj. Nabukodonozor, kralj babilonski, nakon što je bio podivljao tijelom i pameću, i živio sa zvjeradi u pustinji, dobi natrag čovječji razum.
- Knjiga neka ti nikad nije daleko od ruku, molitva neka ti je bez prestanka, a razum budan i nepristupan taštım mislima. Tijelo isto tako kao i dušu upravljaj Bogu. Srdžbu pridobivaj strpljivošću. Naslađuj se znanjem Svetog pisma, pa nećeš se naslađivati putenošću.
- Naša kuća, koju su što se tiče vremenitih dobara, sasvim uništila progonstva krivovjeraca po milosti Isukrstovoj puna je duhovnog bogatstva. Jer je bolje jesti sam hljeb, nego izgubiti vjeru.
- Sve kreposti koje se odnose na tijelo gube se u starcima, i dok sama mudrost u njima raste, sve ostalo postaje manje.
- Nema ni jednog čovjeka koji može podnijeti sva iskušenja.
- Slava je biskupova starati se za siromahe u njihovom neimanju, svakom je svećeniku sramota težiti za svojim osobnim bogatstvom.

¹⁸⁹ Usp.: Š.Š. ĆORIC, *Sveti Jeronim*, 49.

¹⁹⁰ Š.Š. ĆORIC, *Sveti Jeronim*, 54.-64.

- Dali će imati istu nagradu glad i proždrljivost, gnusoba i čistoća? Lazar je u svom životu dobio zlo. Onaj debeli i ugojen bogataš je uživao u tjelesnim dodirima dok je živio. Ali poslije smrti posjećuju različita mjesta. Bijedu je zamijenilo uživanje, a uživanje bijeda. U našoj je slobodnoj volji, slijediti Lazara ili sebičnog bogataša.

ZAKLJUČAK

Velikan našeg naroda, sveti Jeronim, s pravom se može nazvati „duhovnim divom“ od kojega svaki kršćanin može upijati brojna nadahnuća i poticaje za izgradnju vlastitog života. Rođen 340. godine u dalmatinskom Stridonu postat će zvijezda koja svijetli i Crkvi današnjeg vremena. Za vrijeme školovanja prihvaća sveto krštenje i postaje zaljubljenik u asketsko monaški život pomoću kojega će oblikovati i usavršavati svoju krutu narav. Iako se ne može sa sigurnošću utvrditi lokalitet nekadašnjeg Stridona, možemo kao Hrvati biti ponosni jer je jedan čovjek iz našega naroda ostavio neizmjeran utjecaj u razvoju teologije. U svojim putovanjima stječe brojne prijatelje, vjerne muževe i žene koji će mu biti poticaj da prigrli monaški život. Za vrijeme rimskih dana postaje bliski suradnik pape Damaza koji mu povjerava revidiranje i prijevod Svetog pisma koje će se kasnije nazvati *Vulgatom* te će biti jedini prijevod kojim se Crkva služi u bogoslužju. Po odlasku iz Rima u Svetu zemlju sa suradnicom Paulom osniva samostane u domovini Kristova rođenja te živeći u askezi i trapeći tijelo nastoji biti što sličniji Kristu. Njegova bogata literarna baština s pravom se može smatrati oporukom koja i danas može obogatiti svakoga čitatelja ne samo teološki nego i moralno - duhovno. Nakon četrdeset godina monaškog života u Betlehemu mnogi su ga još za života smatrali svecem te od njega tražili utjehu i pomoć za sebe, a Crkva je nedugo nakon njegove smrti 420. godine to i potvrdila proglašivši ga svecem, Crkvenim ocem i naučiteljem. Neka svima nama sveti Jeronim postane uzor kako suobličiti svoju narav evanđeoskim idealima te putokaz prema vječnoj domovini na Nebesima.

BIBLIOGRAFIJA

- BERLJAK, Matija. „Jeronimovo zemljopisno podrijetlo – izdanak hrvatskoga podneblja“, *Hrvatska revija* 4 (2020.)
- BODROŽIĆ, Ivan. „O Bogu posvećenom životu u patristici. Prikaz povijesnog razvoja i duhovnosti“, *Diacovensia* 23/4 (2015.)
- BULIĆ, Frane. *Stridon (Grahovo polje u Bosni) Rodno mjesto svetog Jeronima. Rasprava geografsko-povijesna*. Sarajevo: Zemaljska štamparija, 1920.
- ČORIĆ, Šimun Šito. „Oprosti mi, Gospodine, jer sam Dalmatinac“, *Biblija danas* 2 (2020.)
- ČORIĆ, Šimun Šito. *Sveti Jeronim - Oprosti mi, Gospodine, jer sam Dalmatinac*. Zagreb: Glas Koncila, 2020.
- KNEŽEVIĆ, Josip. „Mjesto rođenja sv. Jeronima. Prilog raspravi o antičkoj lokaciji Stridona“, *Vrhbosnensia* 24/2 (2020.)
- MANDAC, Marijan. *Sveti Jeronim Dalmatinac*. Makarska: Služba Božja, 1995.
- MIŠIĆ, Anto. „Uz 1600. obljetnicu smrti sv. Jeronima“, *Obnovljeni život* 74/1 (2019.)
- MORO, Dušan. „Monaštvo - znak i poticaj jedinstvu Crkve“, *Služba Božja* 44/1 (2004.)
- PAVIĆ, Juraj - TENŠEK, Tomisav Zdenko. *Patrologija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.
- PEJIĆ, Marinko. „Staro istočno monaštvo i rano franjevaštvo u spisima Anđela Klarenskog“, *Služba Božja* 55/3-4 (2015.)
- PROSPEROV NOVAK, Slobodan. *Sveti Jeronim Dalmatinac*. Zagreb: Školska Knjiga, 2020.
- TENŠEK, Tomislav Zdenko. *Asketsko-monaška duhovnost otačkog razdoblja*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2003.
- TOMIĆ, Celestin. „Nova Vulgata“, *Bogoslovska smotra* 51/1 (1981.)
- ŽUPARIĆ, Drago. *Kršćanski latinisti*. Sarajevo: Katolički bogoslovni fakultet ; Zagreb: Glas koncila, 2016.

Sadržaj:

UVOD	1
I. ŽIVOT SVETOG JERONIMA	2
1. Od rođenja do smrti	2
1.1. Rođenje	2
1.2. Jeronimova obitelj	3
1.3. Školovanje i naobrazba	4
2. Nastavak školovanja	4
2.1. Odlazak u Rim	4
2.2. Krštenje - preobrazba u novog čovjeka	6
2.3. Odlazak na zapad	7
2.4. Povratak u rodni Stridon i odlazak u Akvileju	7
3. Odlazak na Istok	8
3.1. Put za Svetu Zemlju	8
3.2. Drugi rimski boravak	10
4. Odlazak u Betlehem	11
4.1. Život u pustinji	11
4.2. Betlehemski spor	12
5. Jeronimova starost i smrt	13
5.1. Djelovanje u starosti	13
5.2. Priprema za blaženu smrt	14
6. Stridon	14
6.1. Pokušaj određivanja lokaliteta Stridona	14
6.2. Teorije o Stridonu	16
6.2.1. <i>Istarska skupina</i>	16
6.2.2. <i>Panonska skupina</i>	16
6.2.3. <i>Dalmatinska skupina</i>	17
6.2.4. <i>Neutralna skupina</i>	18
6.3. Zaključak o Stridonu	19
II. DJELA SVETOG JERONIMA	20
1. Jeronimov rad	20
2. Djela Svetog Jeronima	21
2.1. Podjela Jeronimovih djela	21
2.2. Jeronimovi prijevodi	21
2.2.1. <i>Prijevod Svetog Pisma</i>	21
2.2.2. <i>Prijevod crkvenih otaca i crkvenih pisaca</i>	22
2.3. Jeronimova egzegetska djela i komentari na biblijske knjige	23

2.4.	Polemički spisi svetog Jeronima	24
2.5.	Biografski spisi.....	24
3.	Jeronimova <i>Vulgata</i>	25
3.1.	Papa Damaz i Jeronim.....	25
3.2.	Prijevod Svetog pisma prije <i>Vulgate</i>	25
3.2.1.	<i>Redakcije Novog zavjeta</i>	26
3.2.2.	<i>Rad na tekstovima Starog zavjeta</i>	27
3.3.	<i>Vulgata</i> u Crkvi	28
III.	MONAŠTVO I ASKEZA.....	29
1.	Pojam monaštva.....	29
2.	Razvoj monaštva.....	31
2.1.	Monaštvo u predkršćanskim vremenima i drugim religijama.....	31
2.2.	Počeci monaštva u kršćanstvu.....	32
2.3.	Monaštvo na Istoku	34
2.3.1.	<i>Sveti Antun Pustinjak, otac monaštva</i>	35
2.3.2.	<i>Sveti Pahomije i cenobitizam</i>	35
2.3.3.	<i>Monaštvo u Maloj Aziji i sveti Bazilije</i>	36
2.4.	Monaštvo na Zapadu do svetog Benedikta	38
2.4.1.	<i>Monaštvo u Africi i sveti Augustin</i>	39
2.4.2.	<i>Monaštvo u Galiji i Kasijan</i>	39
2.4.3.	<i>Monaštvo u Britaniji</i>	40
3.	Monaštvo i askeza svetog Jeronima.....	41
3.1.	Prvi susret s monaštvom.....	41
3.2.	Odluka o monaštvu u Akvileji	42
3.3.	U potrazi za monaštvom na Istoku.....	43
3.4.	Monaško posvećenje i svećeničko ređenje	45
3.5.	Jeronim i Paula u Rimu	46
3.6.	Monaški život u Betlehemu	47
4.	Jeronimove izreke o askezi i pokori	50
	ZAKLJUČAK.....	52
	BIBLIOGRAFIJA.....	53

Obrazac 9 – Pravilnika o integriranom filozofsko-teološkom studiju

Izjava o autentičnosti završnog rada

Ja Darko Endrich, 02/2017, upisan na Katolički bogoslovni fakultet Univerziteta u Sarajevu izjavljujem da sam autor cjelovitog konačnog teksta završnog rada pod naslovom:

Monaštvo i askeza svetog Jeronima

te da taj tekst nije korišten i prijavljen kao završni rad na nekom drugom Sveučilištu. Izjavljujem da u izradi završnog rada nisam prekršio Etički kodeks Univerziteta u Sarajevu, kao ni *Etički kodeks Katoličkog bogoslovnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu* (čl. 7, točka 6a), koje se tiču plagiranja, a koje su mi poznate.

Nadalje, svjestan kaznenih mjera predvi enih važećim zakonima, vlastitom odgovornošću, izjavljujem da dokument teksta koji se nalazi na CD-u, dostavljen zajedno s uvezanim završnim radom, u cijelosti odgovara samome tekstu završnog rada.

Izjavljujem da sam upoznat s predviđenim mjerama u slučaju plagiranja i lažne izjave.

potpis studenta